ਯਤ ਪੁਰੋਖੋਮਨਸਾ ਭਿਗਛਤੀ ਤਦ੍ਵਾਚਾਵਦਤੀ ਨਰਿਸਿੰਘਪੂਰਬਤਾਪਨੀਖੰਡ ੧

ਜਿਸਵਸਤੂ ਕੋਂ ਪੁਰਖ ਮਨ ਕਰਕੇ(ਅਭਿਗਛਤੀ)ਚਿੰਤਨ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤਿਸਕੋਂ ਬਾਣੀ ਸੇ ਕਥਨ ਕਰਤਾ ਹੈ ਯਹ ਸ਼੍ਰੁਤੀ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ ਔਰ ਜਪਕੇ ਭੀ ਤੀਨ ਭੇਦ ਹੈ ਵਾਚਿਕ੧ ਉਪਾਸੂ ੨ ਮਾਨਸ ਕਿ ੩ ਜੋ ਸਪਸ੍ਰ ਉਚਾਰਣ ਕਰਣਾ ਹੈ ਸੋ ਵਾਚਿਕ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਧੀਰੇ ਸੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਕੋਂ ਕਿੰਚਿਤ ਸੁਨਾ ਜਾਯ ਸੋ ਉਪਾਂਸੂ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਕੇਵਲ ਮਨ ਸੇ ਮੰਤ੍ਰਕਾ ਅਨੁਸੰਧਾਨ ਕਰਨਾ ਭਾਵ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਅਨੁਸੰਧਾਨ ਹੈ ਸੋ ਮਾਨਸਿਕ ਹੈ। ਤਿਸ ਮੈ ਭੀ ਜੋ ਅਰਥ ਗਜ਼ਾਨ ਪੂਰਬਕ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਜਪ ਹੈ ਸੋ ਅਤਯੰਤ ਸ੍ਰੇਸ੍ਰ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਮੰਤ ਕੇ ਸਮਾਨ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ॥

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸਨ ਕੀਆ ਥਾ ਤਿਸ ਕਾ ਉਤ੍ਰ ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕੋਂ ਕਹੈ ਹੈ ਇਸ ਪੂਰਬ ਕਹੀ ਰੀਤੀ ਸੇ ਜੋ ਦੇਵ ਇਸ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਮੈ ਪੂਰਬ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋਈ ਦੇਵ ਜਾਨਣੇ ਕੋ ਯੋਗ ਹੈ ਇਸ ਪੂਰਬ ਕਹੇ ਦੇਵਕੇ ਹੀ ਜਪੁ ਰੂਪ ਧਜ਼ਾਨ ਸੇ ਗਜ਼ਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ ਹੈ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗੋਂ ਕੇ ਆਦਿ ਮੈ ਵਸਤੁ ਨਿਰਦੇਸ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਲਿਖਾ ਹੈ ਇਸ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਕਾ ਆਦਿ ੧ ਓਂ ਸਤਿ ਅੰਤ ਮੈ

ਪਾਠ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਿਨ ਆਦਿਅੰਤਕੇ ਦੋਨੋ ਪਾਠੋਕੋਂ ਮਿਲਾਕੇ ਬਾਣੀਓਂ ਕੇਆਦਿਮੈਂ ਛੋਟਾਮੰਗਲ ਲਿਖਾਹੈ ਮੰਗਲਾਚਰਣਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਯਹ ਹੈ ਏਕ ਤੋ ਸ਼੍ਰਿਸ਼੍ਰੋਂ ਕੀ ਰੀਤੀ ਜਾਨ ਕਰ ਕਰਨਾ ਦੂਸਰਾ ਸ਼੍ਰਿਸ਼੍ਰੋ ਮੈ ਗ੍ਰੰਥਕੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਤੀਸਰਾ ਪਾਪੋਂ ਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਚੌਥਾ ਨਾਸਤਕ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰਣੇ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗਲਾ ਚਰਣ ਹੋਵੇ ਹੈ ॥

ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ--ਹੇ ਗੁਰੋ ਇਸ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਅਧਿਸ੍ਠਾਂਨ ਕੌਨ ਹੈ ਔਰ ਭੂਤ ਭਵਿਖ੍ਯਤ ਵਰਤਮਾਨ ਇਨ ਤੀਨਕਾਲੋ ਮੈਂ ਯਹ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਿਸ ਮੈ ਅਸਥਿਤ ਹੈ । ਉਤ੍ਰ--

ਆਦਿਸਚੁਜੁਗਾਦਿਸਚੁ ॥ ਹੈਭੀਸਚੁਨਾਨਕ ਹੋਸੀਭੀਸਚੁ ॥ ੧ ॥

ਜੋ ਪੂਰਬ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਮੈ ਅਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋਈ ਇਸ ਪ੍ਰਪੰਚਕਾ ਆਦਿਨਾਮ ਅਧਿਸ੍ਠਾਨ ਸਤ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ (ਜੁਗਾਦਿਸਚੁ)ਸਤਯੁਗ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦ੍ਵਾਪਰਾਦਿ ਵਰਤਾਰੇ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕਾਲਮੈ ਤਿਸ ਸਤਰੂਪ ਅਧਿਸ੍ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਯਹ ਪ੍ਰਪੰਚਹੈ (ਹੈਭੀਸਚੁ)ਭੀ ਕਹੀਏ ਪੂਰਬ ਉਤਪਤੀ ਰਹਿਤ ਕਾਲ ਮੈ ਜੈਸੇ ਯਹ ਪ੍ਰਪੰਚ ਅਧਿਸ੍ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪਥਾ ਤਿਸਕੀ ਨਜਾਈਂ ਯਹ ਪ੍ਰਪੰਚ ਅਬ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲਮੈ ਭੀ ਸਤ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਗੁਰੂਜੀ ਕਹੇਂ ਹੈਭੀ ਕਹੀਏ ਪੂਰਬ ਕਹੀ ਰੀਤੀ ਸੇ ਭਵਿਖ੍ਯਤ ਕਾਲ ਮੈ ਭੀ ਯਹ ਪ੍ਰਪੰਚ ਸਤਰੂਪ ਅਧਸ੍ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ

ਹੀ ਹੈ ਭਵਿਖਜਤ ਨਾਮ ਅਗਲੇ ਕਾਲ ਕਾ ਹੈ ਭਾਵ ਯਾਵਤ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਤਿਸਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਾ ਸੇ ਜੁਦੀ ਸਤਾ ਨਾ ਹੋਨੇ ਸੇ ਅਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਬੋਧਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਗਯਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਵਿਖਯ ਸਿਧ ਹੂਆ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ ਜੈਸੇ ਸਿਪੀਮੈ ਮਿਥਯਾ ਰਜਤ ਭਾਂਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਸਿਪੀ ਕੇ ਜਾਨਨੇਤੇ ਤਿਸ ਰਜਤਕਾ ਅਭਾਵ ਸਿਪੀਰੂਪਹੈ ਤਿਸਤੇ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਹੈ ਤੈਸੇ ਯਹ ਪ੍ਰਪੰਚ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਇਸ ਅਰਥ ਕੋ ਸ੍ਰੁਤੀ ਭੀ ਕਹੇ ਹੈ ॥

ਤਥਾਹੀ-ਸਦੇਵਸੌਮਯੇਦਮਗ੍ਰ ਆਸੀਦੇਕਮੇਵਾ ਦ੍ਵਿਤੀਯੰ

ਅਰਥ--ਤਹਾਂ ਛੰਦੋਗਯ ਉਪਨਿਖਤ ਕੇ ਖਸ੍ਹੇ ਅਧਯਾਯ ਮੈ ਯਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਉਦਾਲਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਵੇਤ ਕੇਤੂਕੋਂ ਕਹਾ ਹੇ ਪੁਤਰ ਹਮਾਰੀ ਕੁਲ ਮੈ ਜੋ ਵੇਦ ਵਿਦਯਾ ਨਹੀਂ ਪੜਤਾ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਬੰਧੂ ਨੀਚ ਗਿਨਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਾ ਸਕਾ ਸੰਬੰਧੀਹੈ ਤਿਸਕੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਬੰਧੂ ਕਹੇ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਹੇ ਸ੍ਵੇਤਕੇਤੋ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਵੇਦ ਪੜੋ ਜਬ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪਿਤਾ ਕਰੀ ਤਬ ਬਾਰਾਂ ਬਰਖ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵੇਦ ਪੜਕੇ ਪਿਤਾਕੇ ਪਾਸ ਆਏ ਪਰੰਤੁ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ ਕੇ ਨਾ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਅਭਿਮਾਨ ਕੇ ਸਹਤ ਉਦਾਲਕ ਰਿਖੀਕੇ ਪਾਸ ਆਕਰ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠੇ

ਤਬ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਹਾ ਹੇ (ਸੌਮਜ) ਪ੍ਰਿਯ ਤੈਨੇ ਗੁਰੋਂ ਸੇ ਸੋ ਵਸਤੂ ਭੀ ਪੂਛੀ ਹੈ ਜਿਸ ਏਕਕੇ ਸੁਨਨੇ ਮਨਨੇ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਸਰਬ ਨ ਸ਼ਰਵਣ ਕਰੇ ਨਮਨ ਨ ਕਰੇ ਨ ਜਾਨੇਭੀ ਸ੍ਰਵਣ ਮਨਨ ਗਜ਼ਾਤ ਹੋਜਾਵੇ ਹੈ ਜਬ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਿਤਾਨੇ ਕਹਾ ਤਬ ਸ਼੍ਵੇਤਕੇਤੂ ਨੇ ਕਹਾ ਐਸੀ ਸੰਸਾਰ ਮੈ ਕੌਨ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜਿਸ ਏਕਕੇ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਸਰਬ ਵਸਤੂ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਤਬ ਉਦਾਲਕਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਕਹਾ ਜੈਸੇ ਏਕ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਸਰਬਹੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾਕੇ ਕਾਰਜ ਘਟਾਦਿਕ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜਾਨੇ ਜਾਵੇਹੈਂਕਾਹੇਤੇ ਘਟਾਂਦਿਕੋਂ ਕਾ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਹੈ ਔਰ ਜੈਸੇ ਸੁਵਰਣਕੇ ਕਾਰਯ ਘਟਾਦਕ ਸੁਵਰਣ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਸੁਵਰਣ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਜਾਨੇ ਜਾਵੇਹੈਂ ਔਰ ਲੋਹੇਕੇ ਕਾਰਯ ਦਾਤ੍ਰ ਕੁਠਾਰਾਦਿਕ ਲੋਹੇਕੇ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਲੋਹੇ ਸ੍ਵਰੂਪਹੀ ਜਾਨੇ ਜਾਵੇ ਹੈਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੁਵਰਣ ਲੋਹੇਸੇ ਕਿੰਚਤ ਭੀ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੂ ਇਨਕਾ ਵਾਸਤਵ ਰੂਪ ਆਪਨਾ ਆਪਨਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਏਕ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮਹੈ ਜਿਸ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਜਾਂਨਨੇ ਸੇ ਨਾ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰੀ ਵਸਤੂ ਸ੍ਰਵਣ ਹੋਵੇ ਹੈ ਨ ਮਨਨ ਕਰੀ ਵਸਤੂ ਮਨਨ ਹੋਵੇ ਹੈ ਨਾ ਜਾਣੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ ਹੈ ਹੇ ਸ੍ਵੇਤਕੇਤੂ ਸੋ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਭੀ ਤੈਨੇ ਗੁਰੋਂਸੇ ਪੂਛਾ ਹੈ ਵਾ ਜਾਨਿਆ ਹੈ ਸ੍ਵੇਤਕੇਤੂ ਕਹੇ ਹੈ ਐਸਾ ਨਾ ਹਮ ਪੂਛਾਹੈ ਨਾ ਜਾਨਿਆ ਹੈ ਹੇ ਭਗਵਨ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤਿਸ ਉ-

ਪਦੇਸ ਕੋਂ ਕਰੋ ਜਬ ਇਸਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਣੇ ਕੋ ਸਨਮੁਖ ਹੂਆ ਤਬ ਉਦਾਲਕ ਰਿਖੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ ਹੈ (ਸੌਮਜ)ਹੇ ਪ੍ਰਿਅ ਪੁਤ੍ਰ (ਇਦਮ) ਯਹ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖਜਾਦਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੇ ਨਿਰਣੀਤ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਸੋ (ਅਗ੍ਰੇ) ਆਪਨੀ ਉਤਪਤੀ ਸੇ ਪੂਰਬਕ ਕਾਲਮੈ ਸਤ ਰੂਪ ਹੀ (ਆਸੀਤ) ਹੋਤਾ ਭਯਾ ਸੋ ਸਤ ਵਸਤੂ ਏਕ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ (ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ)ਦ੍ਵੈਤ ਰਹਿਤ ਹੈ ॥ ਪੂਰਬ ਕਾਲ ਮੈ ਸਤਥਾ ਔਰ ਵਰਤਮਾਨ ਮੈ ਭੀ ਸਤ ਹੈਂ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ ਪੂਰਬਕਾਲ ਮੈ ਨਾਮ ਰੂਪ ਕਲਪਣਾ ਰ-ਹਿਤ ਥਾ ਔ ਵਰਤਮਾਨ ਮੈ ਨਾਮ ਰੂਪ ਕਲਪਣਾ ਸਹਿਤ ਹੈ ਆਗੇ ਭੀ ਸਤ ਰਹੇਗਾ ਯਹ ਅਰਥ ਸੇ ਜਾਨ ਲੇਨਾ ॥ ਅਬ ਈਹਾਂ ਚਾਰ ਅਨੁਬੰਧ ਜਾਨਨੇ ਕੋਂ ਯੋਗਜ ਹੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮੈ ਇਨ ਚਾਰੋ ਕੇ ਨਾਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ੧ ਵਿਖਜ ੨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ੩ ਸੰਬੰਧ ੪ ਯੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਨਾਮ ਹੈਂ ਅਨੁਬੰਧ ਚਾਰੋਂ ਕਾ ਏਕ ਨਾਮ ਹੈ ॥ ਮੰਗਲ ਸੇ ਜਿਸਕਾ ਪਸਚਾਤ ਵਿਧਾਨ ਕੀਆ ਹੋਇ ਸੋ ਕਹੀਯੇ ਅਨੁਬੰਧ ਬਿਬੇਕਾਦਿਕੋਂ ਕਾ ਨਾਮ ਈਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਤਿਨੋ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖਕਾ ਨਾਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਆਤਮਾ ਸਤਹੈ ਔ ਜਗਤ ਅਸਤਹੈ ਇਸਕਾ ਨਾਮ ਬਿਬੇਕ ਹੈ ੧ ਇਸ ਲੋਕ ਸੈ ਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਪ੍ਰਯੰਤ ਜੋ ਭੋਗੋਂ ਕੀ ਇਛਾ ਹੈ ਤਿਸਕੇ ਤਜਾਗ ਕਾ ਨਾਮ ਵੈਰਾਗ ਹੈ ੨ ਸਮ ਦਮ ਸਰਧਾ ਸਮਾਧਾਨ ਉਪਰਾਮ ਤਿਤਿਖਜਾ ਇਨ ਛੇ ਸਾਧਨੋ ਕਾ ਨਾਮ ਖਟ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ੩ ਮਨਕੀਆਂ ਵਾਸ਼੍ਨਾ ਰੋਕਣੇ ਕਾ

ਨਾਮੁ ਸਮਹਿ ੧ ਖੋਟੇ ਵਿਖਜ ਸੇ ਇੰਦ੍ਰੀਓਂ ਕੇ ਰੋਕਣੇ ਕਾ ਨਾਮ ਦੰਮ ਹੈ ੨ ਗੁਰੂ ਵੇਦ ਵਚਨੋਂ ਮੈ ਸਤ ਨਿਸਚੇ ਕੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਕਹੇਹੈ੩ ਧਜਾਨ ਕਰਤਜਾਂ ਵਾ ਅਤਜੰਤ ਪਜਾਰੇ ਵਿ- ਖਜਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਯਾਂ ਮਨ ਡੁਲਾਏਮਾਨ ਨਾ ਹੋਣਾ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਖ ਕਰ ਚਿਤ ਮੈ ਪਰੀਤੀ ਨਾ ਉਪਜਣੀ ਇਸ ਕਾ ਨਾਮ ਉਪਰਾਮਤਾ ਹੈ ੫ ਸੀਤ ਉਸਨ ਭੁਖ ਤ੍ਰਿਖਾ ਸੇਹਾਰਣੇ ਕਾ ਨਾਮ ਤਤਿਖਜਾ ਹੈ ੬ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀ ਔ ਅਗਜਾਨਾ ਦਿ ਬੰਧਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕੀ ਇਛਾ ਕਾ ਨਾਮ ਮੋਖ ਇਛਾਹੈ ੪ ਇਨ ਚਾਰ ਸਾਧਨੋਂ ਸੰਜੁਗਤ ਅਧਕਾਰੀ ਹੈ ਪੂਰਬ ਜੋ ਜਪੁ ਪਦ ਕਹਾ ਹੈ ਸੋ ਅਧਕਾਰੀ ਅਨਬੰਧਕਾ ਬੋਧਕ ਹੈ ਆਦਿ ਸਚੁ ਸੇ ਲੇ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ਪ੍ਰਯੰਤ ਸੇ ਲੇ ਵਿਖਜ ਅਨੁ ਬੰਧ ਕਾ ਬੋਧਨ ਕੀਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਦਜਾ ਸੇ ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਕੋਂ ਜਾਣੀਏ ਸੋ ਵਸਤੂ ਤਿਸ ਵਿਦਜਾ ਕਾ ਵਿਖਜ ਕਹੀਯੇ ਹੈ ਵਸਤੂ ਮਾਤ੍ਰਕੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇ ਹੈ ਏਕ ਅਗਜਾਤ ਦੂਸਰਾ ਗਜਾਤ ਹੈ ਨਾ ਜਾਨੇ ਹੂਏ ਸਰੂਪਕੋਂ ਅਗਜਾਤ ਕਹੇਹੈ ਸੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਵਿਖਜ ਹੈ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਸੇ ਸੋ ਅਦ੍ਵੈਤਰੂਪ ਵਿਖਜ ਗਜਾਤ ਹੂਆ ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਹੋਵੇ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਦੋ ਪ੍ਰ- ਕਾਰ ਕਾ ਹੋਵੇ ਹੈ ਏਕ ਆਵਾਂਤ੍ਰ ਪ੍ਰਜੋਜਨਹੈ ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਹੈ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਸੇ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਅਪ੍ਰੋਖਜ ਗਜਾਨ ਕੋਂ ਅਵਾਂਤ੍ਰ ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਕਹੇ ਹੈ ਔਰ ਪ੍ਰਮਾਂਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੀ

ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਮ ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਕਹੇਹੈ ਵਾ ਜਿਸਕਾ ਆਗੇ ਔਰ ਫਲ ਨ ਹੋਵੇ ਸੋ ਆਪਹੀ ਫਲ ਹੋਵੇ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮ ਪਰਮ ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਹੈ ਜੋ ਅਧਕਾਰੀ ਪਰਜੋਜਨ ਆਦਿਕੋਂ ਕੇ ਆਪਸ ਮੈ ਮੇਲ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਸੋ ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ ਕੇ ਹੈਂ ਅ-ਧਕਾਰੀ ਪ੍ਰਜੋਜਨਕਾ ਪ੍ਰਾਪਯ ਪ੍ਰਾਪਕ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧਹੈ ਜੋ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਨੀ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਯ ਹੈ ਜਿਸ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਨੀ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਕਹੈ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕਾ ਅਰ ਗਜ਼ਾਨ ਕਾ ਜੰਨਕ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਾ ਅਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀਕਾ ਬੋਧਜ ਬੋਧਕ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧਹੈ ਐਸੇ ਔਰ ਭੀ ਜਾਂਨ ਲੇਨੇ ॥ ੧॥ ਅਬ ਅਧਕਾਰੀ ਆਦਕ ਅਨੁ ਬੰਧੋਕੋ ਆਗੈ ਵਿਸਤਾ-ਰ ਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਤੇ ਹੂਏ ਅਧਕਾਰੀ ਕੇ ਧਰਮੋ ਕੋਂ ਕਹੇਹੈ॥ਪ੍ਰਸ੍ਨ--ਹੇਂ ਗੁਰੋ ਜੋ ਸਤ ਰੂਪ ਦ੍ਵੈਤ ਸੇ ਰਹਿਤ ਅ-ਧਿਸ੍ਟਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਤਿਸਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਾਧਨ ਕੌਨਹੈ॥ਉਤ੍ਰ--ਪ੍ਰਿਥਮ ਨਿਸਕਾਮ ਕਰਮਕਾ ਕਰਣਾ ਗਜ਼ਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾ ਸਾਧਨ ਕਹੇ ਹੈਂ॥

ਸੋਚੈਸੋਚਿਨਹੋਵਈਜੇਸੋਚੀਲਖਵਾਰ॥ ਚੁਪੈ ਚੁਪਨਹੋਵਈਜੇਲਾਇਰਹਾਲਿਵਤਾਰ॥ ਭੁਖਿਆਭੁਖਨਉਤਰੀਜੇਬੰਨਾਪੁਰੀਆਭਾਰ॥ ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾਲਖਹੋਹਿਤ ਇਕਨਚਲੈ

ਨਾਲਿ॥ ਕਿਵਸਚਿਆਰਾਹੋਈਐਕਿਵਕੂੜੈਤੁਟੈਪਾਲਿ ॥ ਹੁਕਮਿਰਜਾਈਚਲਣਾਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆਨਾਲਿ ॥੧॥

(ਸੋਚੈਸੋਚਿਨਹੋਵਈਜੇਸੋਚੀਲਖਵਾਰ) ਈਹਾਂ ਸੋਚੈ ਪਦ ਚਿੰ-ਤਨ ਪਰਹੈ ਸੋਚਿ ਪਦ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਪਰਹੈ ਜੋ ਪੁਰਖ ਨਿਸ ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਤਾ ਤੋ ਨਹੀ ਹੈ ਕੇਵਲ ਨਿਸਕਾਮ ਕਰਮ ਕਾ ਐਸੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਸਕਾਮ ਕਰਮਹੈ ਸੋ ਚਿਤਕੀ ਮੈਲਕੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਤਨੇ ਚਿੰਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਸੇ ਅੰਤਾਕਰਣ ਕੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਹੈ ਜੇ ਨਾਮ ਜੇਕਰ ਚਿੰਤਨ ਕਰੀਯੇ ਲਾਖ ਵਾਰ ਭਾਵ ਅਗਿਣਤ ਵਾਰ ਵਾ ਪੁਨਾ ਪੁਨਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੀਏ ਤੌਂ ਭੀ ਅੰਤਃਕਰਣ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਨਿਸ ਕਾਮ ਕਰਮ ਕੇ ਕਰਣੇ ਸੇ ਹੀ ਅੰਤਃ ਕਰਣ ਕੀ ਸੁਧੀ ਹੋਵੇ ਹੈ ਕੇਵਲ ਚਿੰਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਸੇ ਨਹੀ ਹੈ ਨਿਸਕਾਮ ਕਰਮੋਂ ਮੈ ਮੁਖ ਨਿਸਕਾਮ ਕਰਮ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਭਗਤੀ ਹੈ ਯਾਤੇ ਅੰਤਃ ਕਰਣ ਕੀ ਸੁਧੀ ਵਾਸਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਭਗਤੀ ਕਰੇ ਔਰ ਗੁਰੂ ਵਾਕਯ ਮੈ ਭੀ ਲਿਖਾ ਹੈ ॥ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਮਨਮੀਤ। ਨਿਰਮਲ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੋ ਚੀਤ ॥ ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਕਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਭਗਤੀ ਸੇ ਅੰਤਃ ਕਰਣ ਸੁਧ ਹੋਵੇ ਹੈ ਤਿਸ ਪੁਰਖ ਪਰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ ਹੈ ਔ ਤਿਸਕੇ ਅੰਤਃ ਕਰਣ ਮੈ ਬਿਬੇਕ ਵੈਰਾਗਯਾਦਿਭੀ ਹੋਵੇਹੈ ॥ ਅਵਤਰਣ ॥ ਸਮ

ਦਮ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨੋ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਕਰਤੇ ਹੂਏ ਮਨ ਕੇ ਨਿਰੋਧ ਸੇ ਬਿਨਾ ਦਾਂਭਿਕ ਸਮਾਧੀਕਾ ਨਿਖੇਧ ਕਰੇ ਹੈ ॥

(ਚੁਪੈਚੁਪਨਹੋਵਈਜੇਲਾਇਰਹਾਲਿਵਤਾਰ)

ਚੁਪੈ ਪਦ ਬਾਣੀਕੇ ਨਿਰੋਧਕਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਲਿਵ ਪਦ ਸਮਾਧੀ ਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ਤਾਰ ਪਦ ਸਮਾਧੀ ਕੀ ਅਖੰਡਤਾ ਕੋਂ ਕਹੇ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕੋਂ ਰੋਕਕੇ ਬਗਲੇਵਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕੇ ਤੇਲ ਧਾਰਾਵਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੋਂ ਲਗਾਇ ਰਖੇ ਤਬ ਭੀ ਮਨਕੇ ਨਿਰੋਧ ਸੇ ਬਿਨਾ ਵਾਕਾਦੀ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕੇ ਨਿਰੋਧ ਸੇ ਸਮਾਧੀ ਨਹੀ ਹੋਵੈਹੈ ਭਾਵ ਮਨ ਕੀਆਂ ਵਾਸਨਾ ਰੋਕਣ ਰੂਪ ਸਮ ਸਾਧਨਕੇ ਹੋਨੇ ਸੇ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕਾ ਦਮਨ ਸੀਘ੍ਰ ਹੋਵੈਹੈ ਮਨਮੈ ਸਮਸਾਧਨਕੇ ਨਾ ਹੋਨੇਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਆਦੀ ਮੀਚ ਕੇ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕਾ ਰੋਕਣਾ ਮਿਥਜਾ ਹੈ ਯਹੀ ਵਾਰਤਾ ਭਗਵਤਗੀਤਾਮੈ ਲਿਖੀ ਹੈ ॥

ਤਥਾਹੀ–ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਣੀ ਸੰਯਮਯ ਯਆਸ੍ਤੇ ਮਨਸਾ ਸਮਰਨ॥ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾ ਰਥਾਨ ਵਿਮੂਢਾਤਮਾ ਮਿਥਯਾਚਾਰਃ ਸਉਚਯਤੇ ੬

ਗੀਤਾ ਅਧਯਾਯ ੩ ॥

ਜੋ ਪੁਰਖ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕੋ ਰੋਕਕੇ ਮਨਕਰ (ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਰਥ) ਵਿਖਿਓਕੋਂ ਸਮਰਣ ਕਰਤਾ ਹੀ (ਆਸ੍ਤੇ) ਧਯਾਨ ਲਗਾਕਰ ਬੈਠਤਾ ਹੈ ਸੋ ਪੁਰਖ ਮੂਰਖ ਮਿਥਯਾ

ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ ਕਹਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ੬॥ ਭਾਵ ਬਿਬੇਕਾਦਿਕੋਂ ਸੇ ਹੀ ਮਨਕਾ ਰੋਕਣਾ ਰੂਪ ਸਮਸਾਧਨ ਹੋਵੇ ਹੈ ਸੰਤੋਖਾਦਿਕੋ ਸੇ ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਕਾ ਤਯਾਗ ਨਹੀ ਹੋਵੇ ਹੈ ਯਹ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈ॥

(ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ)

ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਵਾਲਿਓਂ ਪੁਰਖੋਂ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਕਬੀਭੀ ਦੂਰ ਨਹੀ ਹੋਤੀ ਜੇਕਰ ਇੰਦ੍ਰਾਦੀ ਦੇਵਨ ਕੀ ਪੁਰੀਓਂ ਕੇ (ਭਾਰ) ਪਦਾਰਥੋਂ ਕੇ ਸਮਦਾਇ ਇਕਠੇ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾਲੂ ਪੁਰਖਕੋਂ ਦੇ ਦੇਈਏ ਤੌਭੀ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਰੂਪੀ ਭੂਖ ਤਿਸਕੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਤੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸੰਤੋਖ ਸੇ ਬਿਨਾ ਅਨਯ ਪਦਾਰਥ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀ ਹੈ ਯਹ ਵਾਰਤਾ ਯੋਗ ਸੂਤ੍ਰ ਮੈ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ॥ **ਤਥਾ ਹੀ**

ਸੰਤੋਖਾਦਨੁਤਮਃ ਸੁਖਲਾਭਃ॥

ਯੋਗ ਪਾਦ ੨॥ ਸੂਤ੍ਰ ੪੨॥

ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਕੇ ਤਯਾਗ ਕਾ ਨਾਮ ਸੰਤੋਖ ਹੈ ਤਿਸਤੇ (ਅਨੁਤਮ) ਸਰਵ ਉਤਮ ਸੁਖ ਕਾ ਲਾਭ ਹੋਵੇ ਹੈ॥ ਯਹ ਵਾਰਤਾ ਵਿਯਾਸ ਜੀਨੇ ਏਕ ਸਲੋਕ ਮੈ ਕਹੀ ਹੈ॥

ਸਲੋਕ

ਯਚਕਾਮ ਸੁਖੰ ਲੋਕੇਯ ਯਚ ਦਿਬਮੰ ਮਹਤ ਸੁਖੰ॥ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾਖਜਯ ਸੁਖਸਜੈਤੇ ਨਾਰਹਤਃ ਖੋੜਸ਼ੀ ਕਲਾਮਿਤਿ॥

ਜੋ ਇਸ ਸਲੋਕ ਮੈ (ਕਾਮਸੁਖ) ਵਿਖਯ ਭੋਗ ਜਨਯ ਅਨੰਦ ਹੈ ਔਰ ਦੇਵਲੋਕ ਮੈ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੈ ॥ ਯਹ ਦੋਨੋ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਸੁਖ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਕੇ ਤਯਾਗਣੇ ਸੈ ਜੋ ਅਨੰਦ ਹੈ ਤਿਸਕੀ ਸੋਲਵੀਂ ਕਲਾਕੋਂ ਭੀ (ਨਾਰਹਤਃ) ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਣੇ ਕੋਂ ਯੋਗਯ ਨਹੀਂ ਹੈ॥ ਤਾਤੇ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਤਯਾਗਕੇ ਸੰਤੋਖਾਦਿਕ ਧਾਰਣੇ ਯੋਗਯ ਹੈਂ ॥

ਅਵਤਰਣ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਇਛਾ ਛੋਡਕੇ ਨਯਾਯਾਦੀ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੜੇ ਚਤੁਰ ਵਿਖਿਓਂ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਕਰਤੇ ਹੈ ਤਿਸਕੀਆਂ ਸਭੀ ਸਯਾਣਪਾ ਨਿਸ ਫਲ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈਨਾਲਿ) ਜੋ ਪੁਰਖ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਇਛਾ ਸੇ ਰਹਿਤਹੈ ਅਰ ਨਯਾਯਆਦੀ ਸਾਸਤ੍ਰੋਂਕੇ ਵਿਚਾਰ ਮੈ ਅਤੀ ਚਤੁਰ ਹੈਂ ਤਿਨੋਂ ਕੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਨਾਮ ਨਯਾਯ ਆਦੀ ਸਾਸਤ੍ਰੋਂ ਮੈ ਕਹੇ ਪਦਾਰਥੋਂਕੇ ਵਿਕਾਰ ਕੀਆਂ ਬੁਧੀਆਂ ਚਾਹੇ ਹਜਾਰੋਂ ਲਾਖੋਂਭੀ ਹੋਵੇਂ ਤੌਭੀ ਤਿਨ ਸਯਾਣਪਾਂ ਮੈ ਸੇ ਏਕ ਭੀ ਤਿਨੋਂ ਕੋਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਮੈ ਫਲ ਦੇਨੇ ਵਾਸਤੇ ਤਿਨਕੇ ਸਾਥ ਨਹੀ ਚਲੇ ਹੈ ਤਾਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਇਛਾ ਬਿਨਾ ਤਿਨ ਮੰਦਭਾਗੀਓਂ ਕੀਆਂ ਸਭੀ ਸਯਾਣਪਾਂ ਨਿਸਫਲ ਹੈਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਇਛਾ ਰੂਪ ਚੌਥੇ ਸਾਧਨ ਕੋਂ ਕਹਕਰ ॥ ਅਬ ਚਾਰ ਸਾਧਨੋ ਵਾਲਾ ਅਧਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਰਣ ਕੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੂਆ ਪ੍ਰਸ੍ਨ ਕਰੇ ਹੈ (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ) ਪ੍ਰਸ੍ਨ-ਹੇ ਗੁਰੋ

ਮੈ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਸ ਸਚ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੋਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੂੜੇ ਕਹੀਏ ਮਿਥਤਾ ਰੂਪ ਅਗਯਾਨ ਔਰ ਤਿਸਕੇ ਕਾਰਯ ਸੰਸਾ ਰੂਪ ਦ੍ਵੈਤ ਕਾ (ਪਾਲਿ) ਨਾਮ ਤੰਬੂ ਕੀ ਤਰਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋ ਢਕ ਲੈਨੇ ਵਾਲਾ ਪੁਲ ਰੂਪ ਪੜਦਾ (ਤੂਟੈ) ਨਾਮ ਦੂਰ ਹੋਵੈ ਜਿਸਤੇ ਮੈ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਚਕੋਂ ਜਾਨ ਕੇ ਤਿਸ ਮੈ ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੋਂ॥ਉਤ੍ਰ-ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਤਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ ਹੈ॥ **(ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥ ੧ ॥)**

ਪਾਰਸੀ ਮੈ ਹੁਕਮ ਔ ਰਜਾਇ ਪਦ ਆਗਯਾ ਕੇ ਵਾਚਿਕ ਹੈਂ ਔ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੀ ਰੀਤੀ ਸੇ ਹੁਕਮੀ ਰਜਾਈ ਆਗਯਾ ਵਾਲੇ ਕੇ ਵਾਚਿਕ ਹੈ ਆਗਯਾ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕੀ ਵੇਦ ਔ ਸਤਨਾਮਾਦੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈਂ ਵੇਦਕੋਂ ਆਗਯਾਪਨਾ ਮਾਰੂਕੀਵਾਰ ਮੈ ਲਿਖਾਹੈ "ਹਰਿਆਗਿਆਹੋਇਵੇਦ" ਹਰੀਕੀ ਆਗਯਾ ਵੇਦ ਔ ਸਤਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਯਾਤੇ ਰਜਾਈ ਕਹੀਏ ਹੁਕਮ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ (ਹੁਕਮ) ਨਾਮ ਵੇਦਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਮੈ ਚਲਣਾ ਕਰੋ ਤਬ ਵੇਦਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਵਿਚਾਰਦ੍ਵਾਰਾ ਗਯਾਨਕੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਕੇ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਤਿਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋਵੋਗੇ॥ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ-ਜਬ ਹਮ ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਾ ਹਰਿਵਖਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤੇ ਰਹੇਂਗੇ ਤਬ ਹਮਾਰੇ ਸਰੀਰ ਕਾ ਨਿਰਵਾਹੁ ਕੈਸੇ ਹੋਵੇਗਾ॥ ਉਤ੍ਰ-(ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ)ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਤੁਮਾਰੇ

ਸਰੀਰ ਕਾ ਰਭਧ ਤੁਮਾਰੇ ਸਾਥ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਰਭਧ ਕਰਮ ਮੈ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਵੇਦਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਮੈ ਚਲਣਾ ਕਰੋ ਅਥਵਾ ਸੋ ਆਗਜ਼ਾ ਮੈ ਕਹਾਂ ਖੋਜੋ (ਨਾਨਕ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਸੋ ਆਗਜ਼ਾ ਸਤਨਾਮਾਦੀ ਰੂਪ ਪੀਛੇ ਸਾਥਹੀ ਲਿਖਜ਼ਾ ਏਹਹੈ ਔਰ ਆਗੇ ਮੈਨੇ ਵੇਦਾਦੀ ਰੂਪ ਆਗਜ਼ਾ ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਕੇ ਸਾਥ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਤਿਸ ਵੇਦਾਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਦ੍ਵਤੀਸਤ ਮੇ ਚਿਤ ਕੀ ਇਸਥਿਤੀ ਕਰੋ ਯਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜ਼ਾਨ ਰੂਪੀ ਵਿਚਾਰ ਤੁਮਾਰੇ ਸਾਥ ਚਲੇਗਾ੧ ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ-ਹੇ ਗੁਰੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜ਼ਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਕੌਨ ਹੈ॥ ਉਤ੍ਰ-ਤਤਤ੍ਵੰ ਪਦਾ-ਰਥੋਂ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜ਼ਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਹੇ ਹੈਂ॥

(ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ)

ਹੁਕਮੀ ਕਹੀਯੇ ਹੁਕਮ ਵਾਲੇ ਈਸ੍ਵਰ ਸੇ ਹੀ ਸੰਪੂਰਣ ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਪ੍ਰਪੰਚਕਾ ਅਕਾਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੇਹੈ ਭਾਵ ਯਹ ਹੈ

ਤਦੈਖਜ਼ਤ ਬਹੁਸਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਜਾਯੇਯੇਤਿ

ਛੰਦੋਗਜ਼ ਉਪਨਖਿਜ਼ਦ ਅਧਜ਼ਾਯ ੬ ਖੰਡ ੨

ਇਸ ਸ੍ਰੁਤੀ ਸੇ ਸੰਕਲਪ ਪੂਰਬਕ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀ ਵੇਦ ਸੇ ਸੁਨੀ ਹੈ ਸ੍ਰੁਤੀ ਅਰਥ(ਤਤ) ਪੂਰਬੋਕਤ ਸਤਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ(ਐਖਜ਼ਤ) ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀ ਕੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋਂ ਦੇਖਤੇ ਹੂਏ ਸੰਕਲਪ ਕਰਾ

(ਬਹੁਸਜਾਂ) ਆਪਨੇ ਆਪਹੀ ਮੈ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਹੋਕਰ (ਪ੍ਰਯਾ ਯੇਯ) ਪੂਜਾ ਰੂਪ ਸੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵਾਂ ਇਤਿ॥ ਐਸੇ ਸੰਕਲਪ ਰੂਪ ਹੁਕਮ ਵਾਲੇ ਈਸੂਰ ਸੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸਬਦ ਗੁਣ ਸਹਿਤ ਅਕਾਸ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੇ ਹੈ ਅਕਾਸਤੇ ਸਬਦ ਸਪਰਸ ਦੋ ਗੁਣ ਸਹਿਤ ਵਾਯੂ ਹੋਵੇ ਹੈ ਵਾਯੂ ਤੇ ਸਬਦ ਸਪਰਸ ਰੂਪ ਤੀਨ ਗੁਣ ਸਹਿਤ ਅਗਨੀ ਹੋਵੇ ਹੈ ਅਗਨੀ ਤੇ ਸਬਦ ਸਪਰਸ ਰੂਪ ਰਸ ਚਾਰ ਗੁਣ ਸਹਿਤ ਜਲ ਹੋਵੇ ਹੈ ਜਲਤੇ ਸਬਦ ਸਪਰਸ ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ ਪਾਂਚ ਗੁਣ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੇਹੈ ਇਨ ਪੰਚ ਭੂਤਨਕੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਤੋ ਗੁਣ ਭਾਗਸੇ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ ਤ੍ਵਕ ਚਖੂ ਰਸ੍ਨਾ ਘ੍ਰਾਣ ਯਹ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰਯ ਪੰਚਕ੍ਰਮ ਸੇ ਹੂਏ ਸਬਦ ਸਪਰਸ ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ ਯਹ ਕ੍ਰਮ ਸੇ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕੇ ਵਿਖਜਹੈ ਦਿਗਵਾਯੂ ਸੂਰਜ ਵਰਣ ਅਸ੍ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਯਹ ਕ੍ਰਮ ਸੇ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕੇ ਦੇਵਤਾਹੈਂ ਭੂਤਨਕੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰਜੋਗੁਣ ਭਾਗ ਸੇਵਾਕ ਪਾਣੀਪਾਦ ਉਪਸਥ ਪਾਯੂ ਯੇ ਕ੍ਰਮਸੇ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਯ ਪਾਂਚ ਉਤਪਨ ਹੂਏ ਵਕਤਬਜ ਗ੍ਰਹਣ ਤਜਾਗ ਗਮਨ ਪਸ਼ਾਬਕਾ ਤਜਾਗਣ ਮਲਕਾ ਤਿਆਗਣ ਏ ਪਾਂਚ ਕ੍ਰਮ ਸੇ ਕ੍ਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਓ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆਹੈ ਅਗਨਿ ਇੰਦ੍ਰ ਉਪਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਮ੍ਰਿਤ੍ਰਯੂ ਯੇ ਕ੍ਰਮ ਸੇ ਤਿਨਕੇ ਦੇਵਤਾਹੈਂ ਭੂਤਨਕੇਮਿਲੇ ਰਜੋਭਾਗਸੇ ਪ੍ਰਾਣਅਪਾਨ ਸਮਾਨ ਉਦਾਨ ਬਯਾਨ ਯਹਪਾਂਚ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਉਤਪ-ਨ ਹੂਏ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣਕਾ ਹ੍ਰਿਦਜਸਥਾਨ ਮੈ ਬਾਸਾਹੈ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ-

ਕ੍ਰਿਆਹੈ ਅਪਾਨਕਾ ਮੂਲਾਧਾਰ ਭਾਵ ਗੁਦਾਚਕ੍ਰਮੈ ਬਾਸਾ ਹੈ ਮਲਮੂਤ੍ਰਕਾ ਨੀਚੇ ਉਤਾਰਨਾ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਸਮਾਨਕਾ ਨਾਭੀਮੈ ਵਾਸਾਹੈ ਭੁਕਤਪੀਤ ਅੰਨਜਲ ਕੋਂ ਪਾਂਚਨ ਕੇ ਯੋਗਜ ਸਮ ਕਰਣਾ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਉਦਾਨਕਾ ਕੰਠਮੈ ਬਾਸਾਹੈ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਣਾ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਬਜਾਨਕਾ ਸਰਬ ਸਰੀਰ ਮੈ ਬਾਸਾ ਹੈ ਸਰਬ ਨਾੜੀਓ ਕੋਂ ਅੰਨਕਾ ਰਸ ਪੁਚਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਭੂਤਨ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸਤੋ ਭਾਗ ਸੇ ਮਨ ਬੁਧਿ ਚਿਤ ਅਹੰਕਾਰ ਯੇਹ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰਕਾ ਅੰਤਃਕਰਣ ਹੂਆਹੈ ਮੰਤਬਜ ਬੋਦਬਜ ਚਿੰਤਜ-ਤਬਜ ਅਭਿਮੰਤਬਜ ਯਹ ਕ੍ਰਮਸੇ ਇਨਕੇ ਵਿਖਜਹੈਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ੍ਨੁ ਰੁਦ੍ਰ ਯਹ ਕ੍ਰਮਸੇ ਇਨਕੇਦੇਵਤਾਹੈਂਮਨਮੈਚਿਤ ਕਾ ਬੁਧੀਮੈ ਅਹੰਕਾਰਕਾ ਅੰਤਰਭਾਵ ਕਰਿ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਭੀ ਅੰਤਃ ਕਰਨ ਕਹੇ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤੀ ਸੇ ਪੰਚ ਗਜਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਪੰਚ ਕ੍ਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ ਮਨਬੁਧਿ ਰੂਪ ਦੋਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਅੰਤਃਕਰਣ ਇਨ ਸਤਾਰਹ ਤਤ੍ਵਕਾ ਸਮਦਾਇ ਰੂਪ ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤੀਸੇ ਸਮਸ੍ਰੀ ਬਜਸ੍ਰੀ ਰੂਪ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਸੂਖਜਮ ਆਕਾਰ ਪ੍ਰਥਮ ਉਤਪੰਨ ਹੋਕਰ ਫੇਰ ਪਾਂਚ ਭੂਤਨ ਕਾ ਪੰਚੀਕਰਣ ਭਯਾ ਪ੍ਰਥਮ ਏਕ ਏਕ ਭੂਤਕੇ ਤੁਲਜ ਦੋ ਦੋ ਭਾਗ ਭਯੇ ਤਾਮੈ ਏਕ ਏਕ ਅਰਧਕੋਂ ਤਜਾਗਕੇ ਏਕਏਕ ਅਰਧ ਕੇਬਰਾਬਰਚਾਰ ਚਾਰ ਭਾਗ ਭਏ ਸੋਆਪਨੇ ੨ ਬਡੇ ਅਰਧਕੋਂ ਤਜਾਗਕੇ ਦੂਸਰੇਦੂਸਰੇ ਕੇ ਬਡੇਬਡੇ ਅਰਧ ਮੈ ਏਕਏਕ ਹੋਕਰ ਮਿਲੇ ਤੌ ਪੰਚੀ ਕਰਨਹੋਵੈਹੈ ਤਬਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨਸੇ ਸਥੂਲ

ਪਿੰਡਬ੍ਰਹਮਾਂਡਕੀਉਤਪਤੀਹੋਵੇਹੈ ਇਸਰੀਤੀਸੇ ਅਧਕਾਰੀ-ਓਂਕੋ ਸੁਖੈਨ ਬੋਧ ਨਿਮਿਤ ਸ੍ਰੁਤੀਕੇ ਅਨਸਾਰ ਭੂਤ ਭੌਤਕ ਅਕਾਰ ਸਭਕਾ ਕ੍ਰਮ ਸੇ ਉਤਪਤੀ ਕਹਾ ਤਿਸ ਈਸ੍ਵਰਕੇ ਰਚੇ ਹੂਏ ਅਕਾਰੋਂਕੋਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਾਨਕੇ ਤਿਨਕੇ ਅਧਸ੍ਟਾਨ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਤ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈ ਚਿਤ ਕੀ ਇਸਿਥਿਤੀਕਰੁ ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ-ਅਦ੍ਵਤੀਸਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਕਰੋ ॥ ਉਤ੍ਰ-(ਹੁਕਮਨ ਕਹਿਆਜਾਈ) ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਆਗਜ੍ਯਾ ਵੇਦ ਰੂਪ ਹੁਕਮਸੇ ਭਾਗ ਤਜ੍ਯਾਗ ਲਖਣਾ ਬਿਨਾ ਸਕਤੀ ਬ੍ਰਿਤੀਸੇ ਅਦ੍ਵਤੀ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨਹੀ ਕਹ੍ਯਾ ਜਾਵੇ ਹੈ ਯਾਤੇ ਹਮ ਸਕਤੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸੇ ਤਿਸ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸ੍ਵਰੂਪਕੋਂ ਕੈਸੇ ਕਹੇਂ ਸਕਤੀ ਕਹੀਯੇ ਜੈਸੇ ਜਲਮੈ ਭੂਮੀ ਗਿਲੀ ਕਰਣ ਕੀ ਸਕਤੀ ਹੈ ਜੋਰ ਹੈ ਬਲ ਹੈ ਤਾਕਤ ਹੈ ਤੈਸੇ ਤਤਤ੍ਵ ਆਦੀ ਪਦੋਂ ਮੈ ਮਾਯਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸਾਥ ਮਿਲੇ ਚੇਤਨਕੇ ਸਹਿਤ ਬੋਧਨਕੀ ਸਕਤੀ ਹੈ ਸਮਰਥ ਹੈ ਜੋਰ ਹੈ ਬਲਹੈ ਤਾਕਤ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮ ਸਕਤੀ ਹੈ ਸਮਾਰਕ ਸਮਾਰਯ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧਕਾ ਨਾਮ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ ਸਮਾਰਕਪਦ ਹੈ ਸਾਮਾਰਯ ਅਰਥ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ ਏਕ ਸਕਤੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ ਦੂਸਰੀ ਲਛਨਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ ਸਕਤੀ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪੀਛੇ ਕਹ ਦੀਆ ਲਛਨਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਬ ਕਹੇ ਹੈਂ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰਥਕਾ ਜੋ ਲਖ੍ਯ ਸੇ ਸੰਬੰਧ ਸੋ ਲਛਨਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਅਰਥ ਕਾ ਪਦਕੀ ਸਕਤੀ ਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿੰਤੂ ਲਛਨਾ ਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ ਸੋ ਪਦ ਕਾ ਲਖ੍ਯਾਰਥ ਕਹੀਯੇ ਹੈ ਸੋ

ਲਛਨਾ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ ਏਕ ਜਹਿਤੀ ਦੂਸਰੀ ਅਜਹਿਤੀ ਤੀਸਰੀ ਭਾਗ ਤਯਾਗ ਹੈ ਜਹਾਂ ਵਾਚਯ ਅਰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਤਯਾਗ ਕੇ ਵਾਚਯ ਅਰਥ ਕੇ ਸੰਬੰਧੀ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਹਾਂ ਜਹਤੀ ਲ-ਛਨਾ ਕਹਿਯੇ ਹੈ ਜੈਸੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਗੰਗਾ ਮੈ ਗ੍ਰਾਂਮ ਹੈ ਯਾ ਸਥਾਨ ਮੈ ਗੰਗਾ ਪਦ ਕੀ ਤੀਰ ਮੈ ਜਹਤੀ ਲਛਨਾ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਗੰਗਾ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚਯ ਅਰਥ ਦੇਵ ਨਦੀ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਹੈ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਇਸਿਥਿਤੀ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਯਾਤੇ ਸਾਰੇ ਵਾਚਯ ਅਰਥ ਕੂੰ ਤਯਾਗ ਕੈ ਤੀਰ ਵਿਖੈ ਗੰਗਾ ਪਦ ਕੀ ਜਹਤੀ ਲਛਨਾ ਹੈ ਵਾਚਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਕਾ ਨਾਮ ਲਛਨਾ ਹੈ ਯਾ ਸਥਾਨ ਮੈ ਗੰਗਾ ਪਦ ਕੇ ਵਾਚਯ ਸਾਰੇ ਕਾ ਤਯਾਗ ਹੈ ਯਾ ਤੇ ਜਹਤੀ ਲਛਨਾ ਹੈ ਸ੍ਰਸਕਯ ਸੰਜੋਗ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਸ੍ਵਕਰਕੇ ਗੰਗਾ ਪਦ ਲੈਣਾਂ ਤਿਸਕਾ ਸਕਯ ਗੰਗਾ ਪ੍ਰਵਾਹੁ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਤੀਰ ਕੇ ਸਾਥ ਸੰਜੋਗ ਹੈ ਵਾਚਯਾਰਥ ਸਹਿਤ ਵਾਚਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾ ਜਾ ਪਦ ਸੇ ਗਯਾਨ ਹੋਇ ਤਾਂ ਪਦ ਮੈ ਅਜਹਤੀ ਲਛਨਾਂ ਮਾਨੀਏ ਹੈ ਜੈਸੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਕਹਯਾ ਸੋਣ ਧਾਵਨ ਕਰੈ ਹੈ ਤਹਾਂ ਸੋਨ ਪਦ ਕੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਅ੍ਰ ਵਿਖ ਅਜ-ਹਤੀ ਲਛਨਾ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਸੋਨ ਨਾਮ ਲਾਲ ਰਗ ਕਾ ਹੈ ਯਾਤੇ ਸੋਨ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚਯ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮੈ ਧਾਵਨ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਤਾਤੇ ਸੋਨ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚਯ ਜੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਸਹਿਤ ਅਸ੍ਰ ਮੈ ਸੋਨ ਪਦ ਕੀ ਅਜਹਤੀ ਲਛਨਾ ਹੈ ਭਾਖਾ ਮੈ ਸ਼ੋਣ ਕੋ ਸੂਨ ਪੜ੍ਹੇ ਹੈ

ਗੁਣ ਕਾ ਐ ਗੁਣੀ ਕਾ ਤਦਾਤਮਯ ਸੰਬੰਧ ਕਹੇ ਹੈ ਯਾਤੇ ਸ਼ੋਣ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚਜ ਜੋ ਲਾਲ ਗੁਣ ਤਾਕਾ ਗੁਣੀ ਅਸ੍ਵਕੇ ਸਾਥ ਜੋ ਤਦਾਤਮਯ ਸੰਬੰਧ ਸੋ ਲਛਨਾ ਹੈ ਐ ਵਾਚਜ ਕਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀ ਅਧਿਕ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ ਯਾਤੇ ਅਜਹਤੀ ਲਛਨਾ ਹੈ ਸ੍ਵਸ-ਕਜ ਤਦਾਤਮਜ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਸ਼ੋਣ ਪਦਕਾ ਅਰਥ ਅਸ੍ਵ ਅਸ੍ਵ ਨਾਮ ਘੋੜੇ ਕਾ ਹੈ ਸ਼ੋਣ ਨਾਮ ਲਾਲ ਰੰਗ ਕਾ ਹੈ ਸ੍ਵ ਕਰਕੇ ਲੈਣਾ ਸੋਣ ਪਦ ਤਿਸਕਾ ਸਕਜ ਲਾਲ ਰੰਗ ਤਿਸ ਕਾ ਅਸ੍ਵਮੈ ਤਦਾਤਮਜ ਹੈ ਕਾਹੇ ਤੇ ਗੁਣ ਗੁਣੀ ਕਾ ਤਦਾਤਮਯ ਹੋਵੇ ਹੈ ਲਾਲ ਰੰਗ ਗੁਣ ਹੈ ਅਸ੍ਵ ਗੁਣੀ ਹੈ॥ ਅਬ ਭਾਗ ਤਜਾਗ ਲਛਨਾ ਕਹੇ ਹੈ—ਜਹਾਂ ਤਤ੍ਵੰ ਪਦਨ ਕੇ ਵਾਚਜ ਅਰਥ ਮਧਜ ਏਕ ਭਾਗ ਕਾ ਤਜਾਗ ਹੋਵੇ ਏਕ ਭਾਗ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਵੇ ਤਹਾਂ ਭਾਗ ਤਜਾਗ ਲਛਨਾ ਕਹੀਯੇ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਗ ਜਹਤੀ ਤਜਾਗ ਕੋਂ ਹੀ ਜਹਤੀ ਅਜਹਤੀ ਭੀ ਕਹੇ ਹੈ ਭਾਵ ਤਤ ਪਦ ਕਾ ਈਸ੍ਵਰ ਵਾਚਜ ਹੈ ਤਿਸਮੈ ਮਾਯਾ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮਾਯਾ ਕਾ ਜੋ ਅਧਿਸ੍ਟਾਨ ਅਦ੍ਵੈਨੰਦ ਚੇਤਨ ਤਿਸਮੈ ਲਛਨਾ ਹੈ ਲਛਨਾ ਨਾਮ ਸੰਬੰਧ ਕਾ ਹੈ ਸੋ ਯਹ ਹੈ ਸ੍ਵਸਕਜ ਤਦਾਤਮਜ ਅਧਸ੍ਟਾਨ ਕਾ ਤਤ ਪਦ ਕਾ ਅਦ੍ਵੈਨੰਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਸ੍ਵਕਰਕੇ ਤਤ ਪਦ ਲੈਣਾ ਤਿਸਕਾ ਸਕਜ ਮਾਯਾ ਵਿਸਿਸ੍ਰਿਚੇਤਨ ਹੈ ਮਾਯਾ ਕੋਂ ਤਜਾਗ ਕੇ ਚੇਤਨ ਕਾ ਅਪਣੇ ਮੈ ਤਦਾਤਮਜ ਹੈ ਮਾਯਾ ਕਾ ਅਦ੍ਵੈਨੰਦ ਚੇਤ-ਨ ਕੇ ਸਾਥ ਅਧਿਸ੍ਟਾਨਤਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਜੀਵ ਵਾਚਜ ਹੈ ਤਿਸ ਵਾਚਜ ਸੇ ਅਵਿਦਜਾ ਭਾਗ ਤਜਾਗ ਕੇ ਅਵਿਦਿਆ ਕਾ

ਜੋ ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ ਬ੍ਰਿਤੀਓਂ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸਕ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਤਿਸਮੈ ਲਛਨਾਹੈ ਸ੍ਵਸਕਜ ਤਦਾਤਮਜ ਅਧਿਸ੍ਥਾਨਤਾ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਬ੍ਰਿਤੀਓਂ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸਕ ਪ੍ਰਤਕ ਬੋਧ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਸ੍ਵਕਰਕੇ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਲੈਣਾ ਤਿਸਕਾਸਕਜਅਵਿਦਜਾਵਿਸਿਸ੍ਰ ਚੇਤਨਹੈਅਵਿਦਸਾਕੋਂ ਤਜਾਗਕੇ ਚੇਤਨਕਾਆਪਣੇਮੈਤਦਾਤਮਜਹੈਅਵਿਦਿਆਕਾ ਪ੍ਰਤਕਬੋਧ ਚੇਤਨਕੇ ਸਾਥਅਧਿਸ੍ਥਾਨਤਾ ਸੰਬੰਧਹੈ ਇਸ ਰੀਤੀਸੇ ਲਛਨਾਸੇ ਜਾਨੇਹੈ ਜੋ ਲਛਨਾਸੇ ਭੀ ਜਾਨਨਾਨਹੀਂ ਮਾਨੇਗੇ ਤਬ ਜੋ "ਸਾਰਗਮਃ ੫ ਮੈ ਲਿਖਾਹੈ ॥ ਏਕ ਸੁਧਾਖਰ ਜਾਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਸਿਆ ਤਿਨਵੇਦਹਿ ਤਤਪਛਾਨਿਆ" ਦੂਸਰੇ ਸੇ ਰਹਿਤ ਸੁਧ ਅਵਿਦਜਾ ਆਦੀ ਮਲ ਰਹਿਤ ਖਰਣੇਸੇ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੋਂ ਸੇ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਿਸਕੇ ਹ੍ਰਿਦੈ ਮੈ ਬਸਿਆ ਹੈ ਤਿਸਨੇ ਲਛਨਾਸੇ ਵੇਦਕੇ ਤਾਤਪ੍ਰਯ ਕੋਂ ਪਛਾਨਿਆ ਹੈ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ॥ ਲਛਨਾਂ ਸੇ ਜਾਨੇ ਅਰਥਕਾ ਕਥਨਕਰਨਾ ਹੀ ਫਲ ਹੈ ਵਾ ਕੁਛੁ ਔਰ ਭੀ ਫਲ ਹੈ ॥ ਉਤ੍ਰ ॥

ਹੁਕਮੀਹੋਵਨਿਜੀਅਹੁਕਮਿਮਿਲੈਵਡਿਆਈ॥ ਹੁਕਮੀਉਤਮਨੀਚੁਹੁਕਮਿਲਿਖਿਦੁਖਸੁਖਪਾਈਅਹਿ ॥ ਇਕਨਾਹੁਕਮੀਬਖਸੀਸ ਇਕਿਹੁਕਮੀਸਦਾਭਵਾਈਅਹਿ॥ਹੁਕਮੈਅੰਦਰਿਸਭੁਕੋਬਾਹਰਿਹੁਕਮਨਕੋਇ॥ ਨਾਨਕਹੁਕਮੈਜੇਬੁਝੈਤਹਉਮੈਕਹੈਨਕੋਇ ॥ ੨॥

(ਹੁਕਮੀਹੋਵਨਿਜੀਅ)ਜੋ ਸਤਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈ ਚਿਤਕੀ ਇ-
ਸਥਿਤਿ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਹੈਂ ਸੋ ਹੁਕਮੀ ਨਾਮ ਵੇਦਾਦੀ ਆਗਜ਼ਾ
ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈਂ ਇਸੀ ਭਾਵ ਸੇ
ਸੁਖਮਨੀ ਮੈ ਲਿਖਾ ਹੈ॥ "ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪ ਪਰਮੇਸੁਰ॥
ਨਾਨਕਲੀਨਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦਸਿਉਜਿਉਪਾਨੀਸੰਗਪਾਨੀ"

ਤਥਾ ਸ਼੍ਰੁਤੀ-ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਵ ਭਵਤਿ

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਂ ਆਪਣਾ ਆਤਮਾ ਜਾਣਤਾਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ
ਹੋਵੇ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤੀ ਸੇ ਲਛਨਾ ਸੇ ਜਾਨੇ ਅਰਥ ਕਾ ਕਥਨ
ਕਰਣਾ ਹੀ ਫਲ ਨਹੀਹੈ ਕਿੰਤੂ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਣਾ ਭੀ ਤਿਸ
ਕਾ ਫਲ ਹੈ ਇਸ ਮਤ ਮੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਣਾ ਭੀ ਤਿਸਕਾ
ਦਰਵਾਜਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਜਨਜ ਗਜ਼ਾਨ ਹੈ ਔਰ
ਨਹੀ ਹੈ ਯਹ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਹੁਕਮਿਮਿਲੈਵਡਿਆਈ) ਜੋ ਅਧਿ-
ਕਾਰੀ ਵੇਦਾਦੀ ਹੁਕਮਿ ਕੋਂ ਅਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤੇ
ਬੋਧਕ ਜਾਨਕੇ ਤਿਸਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤੇਹੈਂ ਤਿਨਕੋ ਗਜ਼ਾਨ ਕੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੈ ਹੈ ਅਬ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਭੇਦ
ਸੇ ਉਪਾਸਕਪੁਰਖੋਂਕੋਂ ਉਤਮ ਨੀਚ ਭਾਵ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੇ ਹੈਂ
(ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ) ਵੇਦਾਦੀ ਹੁਕਮ ਵਾਲੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ
ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਣੇਵਾਲੇਪੁਰਖ ਉਤਮਕਹੀਯੇਹੈਂ ਭੈਰੋ ਭੂਤਾਦਿ-
ਕੋਂ ਕੀ ਨੀਚ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਣੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਨੀਚ ਕਹਿਯੇ ਹੈਂ
ਜੋ ਪਰਲੋਕ ਮੈ ਜਾਇਕੇ ਵੇਦਾਦੀ ਹੁਕਮ ਮੈ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ
ਫਲਪਾਵੈਹੈ ਸੋ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਹੁਕਮਿਲਿਖਿਦੁਖਸੁਖ ਪਾਈਅਹਿ)

ਵੇਦ ਰੂਪ ਹੁਕਮ ਮੈ ਜੋ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਸੇ ਔ ਉਤਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਕਰਣੇ ਸੇ ਸੁਖੀ ਹੋਵੈ ਹੈ ਪਾਪ ਕਰਮ ਸੇ ਔ ਨੀਚ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕੇ ਕਰਣੇ ਸੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ ਹੈ ਸੋ ਪਰਲੋਕ ਮੈ ਜਾਕਰ ਤਿਨ ਕਾ ਫਲ ਵੇਦ ਰੂਪ ਹੁਕਮ ਮੈ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਪੀਓਂ ਨੇ ਔ ਨੀਚ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਿਓਂ ਨੇ ਦੁਖ ਪਾਈਤਾ ਹੈ ਪੁੰਨੀਓ ਨੇ ਔ ਉਤਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਣੇ ਵਾਲਿਓਂ ਨੇ ਪਰਲੋਕ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਈਤਾ ਹੈ पुण्यो वै पुण्येन कर्मणा भवति पाप पापेन

ਬ੍ਰਿਹਦਾਰਣਕ ਉਪਨਿਖਦ ਅਧ੍ਯਾਉ ੫ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ੨॥

ਪੁਣ੍ਯੋਵੈ ਪੁਣ੍ਯੇਨ ਕਰਮਣਾ ਭਵਤਿਪਾਪਃ ਪਾਪੇਨ॥ ਅਰਥ- ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਔ ਉਤਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਕੇ ਸੁਭ ਜੋਨੀ ਕੋਂ ਔ ਉਤਮ ਲੋਕ ਕੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਔਰ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਰਕੇ (ਪਾਪ) ਨੀਚ ਭਾਵਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀਭੀ ਲਿਖੇ ਹੈਂ "ਹਰਿ ਪਾਪੀਆਂ ਕੋ ਡੰਡ ਦੇਇ ਧਰਮੀਆਂ ਕਾ ਜੈਕਾਰ ਕੀਓਇ" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਤਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਣੇ ਵਾਲਿਓ ਕੋਂ ਸੁਖ ਕਾ ਭੋਗ ਔ ਨੀਚ ਉਪਾਸਕੋ ਕੋਂ ਦੁਖ ਕਾ ਭੋਗ ਕਹਿਕੇ ਅਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਮੋ ਮੈ ਔਰ ਬਸੇਖਤਾ ਕਹੇ ਹੈਂ(ਇਕਨਾ ਹੁਕਮੀ ਬਖਸੀਸ)ਤਿਨ ਉਤਮੋਂ ਮੈ ਜੋ ਨਿਸ ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਈਸੂਰ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੇ ਸੰਸਾਰ ਬੰਧਨ ਕੇ ਨਾਸ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਉਪਦੇਸ ਕੀ ਬਖਸੀਸ ਨਾਮ ਦਾਤ ਹੋਵੇ ਹੈ ਯਹੀ ਤਿਨ ਮੈ

ਔਰ ਉਤਮੋ ਸੇ ਬਸੇਖਤਾ ਹੈ॥ ਨਿਸ ਕਾਮੀਓਂ ਕੀ ਬਿਵ-
ਸਤਾ ਕਹਕੇ ਅਬ ਸਕਾਮੀਓ ਕੀ ਬਿਵਸਥਾ ਕਹੇ ਹੈਂ॥
(ਇਕ ਹੁਕਮੀ ਸਦਾ ਭਵਾਈਅਹਿ) ਤਿਨ ਉਤਮੋ ਮੈ
ਏਕ ਉਤਮ ਜੋ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਪਰੰਤੂ ਚਿਤ ਮੈ ਧਨ
ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸ੍ਵਰਗਾਦਿਕੋਂ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਰਖ ਕੇ ਕਰਤੇ ਹੈਂ
ਤਬ ਤਿਨਕੀ ਕਾਮਨਾਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਈਸ੍ਵਰਨੇ ਜਨਮ ਮਰਨ
ਮੈ ਸੋ ਸਦਾ ਭਰਮਾਈਤੇ ਹੈਂ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕੀ ਆਗਜਾ ਰੂਪ
ਵੇਦਾਦਿਕੋਂ ਕਾ ਤਾਤਪਰਯ ਨਾ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਜਬ ਸੁਭਕਰਮ
ਕਰਤਾਹੀ ਸਰਬਦਾ ਦੁਖਕਾ ਅਨਭਵ ਕਰੇਹੈ ਤਬ ਖੋਟੇ ਕਰਮ
ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਦੁਖਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੇਂਗੇ ਯਹਤੋ ਕੈਮੁਤਿਕਨਜਾਯ
ਸੈ ਸਿਧ ਹੋਵੇ ਹੈ ਕੈਮੁਤਕ ਨਜਾਯ ਯਹ ਹੈ ਜਿਸ ਜਲ ਮੈ
ਹਾਥੀ ਡੁਬ ਜਾਇ ਬਕਰੀ ਡੁਬਣੇ ਕਾ ਤੋ ਕਿਆ ਅਸਚਰਯ
ਹੈ ਭਾਵ ਬਿਲ ਕੁਲ ਡੂਬੇਗੀ ਤਾਤਪਰਯ ਯਹ ਹੈ ਜਿਸਨੇ
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਭ੍ਰਮਣ ਸੇ ਛੁਟਣਾ ਹੈ ਸੋ ਪੁਰਖ ਨਿਖਿਧ
ਕਰਮ ਔ ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਦੋਨੋਂ ਨਾ ਕਰੇ ਨਿਸਕਾਮ ਕਰਮ
ਕਰੇ ਤੌ ਸੰਸਾਰ ਸੇ ਛੂਟੇਗਾ। (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਅਹਿ)
ਇਸ ਪ੍ਰਸ੍ਨਕਾ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਨਾ ਸੇ ਲੇ ਇਕ ਹੁਕਮੀ ਸਦਾ
ਭਵਾਈ ਅਹਿ ਪਾਠ ਪ੍ਰਯੰਤ ਸਤਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਕਾ ਉਤ੍ਰ ਨਿਰੂਪਣ
ਕਰਕੇ ਅਬ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੇ ਪਾਲ ਕਾ ਉਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰੂਪਣ
ਕਰੇਹੈਂ ਹੇ ਸਿਖ ਜੋ ਤੈਨੇ ਪੀਛੇ ਅਗਜਾਨਤਤ ਕਾਰਯਰੂਪ ਮਿਥਜਾ
ਬੰਧਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਪੂਛੀਥੀ ਅਬ ਤਿਸਕੀ ਰੀਤ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰੁ।

(ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰ ਸਭੁਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕੋਇ) ਜਿਤਨੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਵੇਦਾਦੀ ਰੂਪ ਆਗਯਾ ਹੈ ਤਿਸ ਸੰਪੂਰਣ ਮੈ ਸਰਬ ਕਾ ਮੂਲ ਆਗਯਾ ਓਂਕਾਰ ਹੈ ਓਂਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਅਧਿਸ੍ਠਾਨ ਕੇ ਅੰਤਰ ਹੀ ਸਰਬ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ ਓਐਂ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇ ਬਾਹਰਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਹੁਕਮੈ ਕਹੀਏ "ਹਰਿ ਆਗਿਆ ਹੋਏ ਵੇਦ" ਇਤਯਾਦੀ ਬਚਨ ਸੇ ਓਂ ਰੂਪ ਵੇਦ ਹਰੀ ਕੀ ਆਗਯਾ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਤਿਸ ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਆਗਯਾ ਕੋਂ ਤਿਸਕੇ ਕਾਰਣ ਅਦ੍ਵੈਤੀ ਸਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕਲਪਤ ਜਾਨੇ ਤਬ ਤਿਸ ਪੁਰਖ ਕੋਂ ਅਧਿਸ੍ਠਾਂਨ ਕੇ ਗਯਾਨ ਸੇ ਆਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ ਨਾਜਾਨਨੇ ਰੂਪ ਅਗਯਾਨ ਕਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇ ਹੈ ਐ ਅਗਯਾਨ ਕਾ ਨਾਸ ਹੋਨੇ ਸੇ ਤਿਸ ਅਗਯਾਨ ਸੇ ਜੋ ਦੇਹਾਦਿਕ ਅਨਾਤਮਾਂ ਕੋ ਆਤਮਾ ਜਾਨਕੇ ਹਉਮੈ ਕਹੇ ਹੈ (ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ੨) ਹਉਮੈ ਕਹੀਏ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਮਣ ਹੂੰ ਮੈ ਛਤ੍ਰੀ ਹੂੰ ਮੈ ਗੋਰਾ ਹੂੰ ਮੈ ਕਾਲਾ ਹੂੰ ਐਸੀ ਦੇਹਮੈ ਹਉਮੈ ਕਹਤਾ ਥਾ ਜਬ ਅਗਯਾਨ ਨਾਸ ਹੂਆ ਤਬ ਕੋਈ ਨਹੀ ਕਹੇ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤੀ ਸੇ ਤੰਬੂ ਰੂਪ ਵਾਪੁਲ ਰੂਪ ਅਗਯਾਨ ਤਤ ਕਾਰਯ ਰੂਪ ਪੜਦਾ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ਹੈ ਯਹ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਾ ਉਤ੍ਰ ਕਹਯਾ ੨ ॥

ਅਬ ਪੂਰਬ ਕਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਤਿਸਮੈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਧਕ ਜਾਨਨੇ ਵਾਸਤੇ ਔਰ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਰੇ ਹੈ

ਗਾਵੈਕੋਤਾਣੁਹੋਵੈਕਿਸੈਤਾਣੁ॥ ਗਾਵੈਕੋਦਾਤਿ ਜਾਣੈਨੀਸਾਣੁ॥ ਗਾਵੈਕੋਗੁਣਵਡਿਆਈਆ ਚਾਰ ॥ ਗਾਵੈਕੋਵਿਦਿਆਵਿਖਮਵੀਚਾਰ ॥ ਗਾਵੈਕੋਸਾਜਿਕਰੇਤਨੁਖੇਹ॥ ਗਾਵੈਕੋਜੀਅਲੈ ਫਿਰਿਦੇਹ॥ ਗਾਵੈਕੋਜਾਪੈਦਿਸੈਦੂਰਿ ॥ ਗਾਵੈ ਕੋਵੇਖੈਹਾਦਰਾਹਦੂਰਿ ॥ ਕਥਨਾਕਥੀਨਆਵੈ ਤੋਟਿ ॥ ਕਥਿਕਥਿਕਥੀਕੋਟੀਕੋਟਿਕੋਟਿ ॥ ਦੇਦਾਦੇਲੈਦੇਥਕਿਪਾਹਿ ॥ ਜੁਗਾਜੁਗੰਤਰਿਖਾ ਹੀਖਾਹਿ ॥ ਹੁਕਮੀਹੁਕਮਿਚਲਾਏਰਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕਵਿਗਸੈਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੩ ॥

(ਗਾਵੈਕੋ ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ) ਕੋ ਪਦ ਈਹਾਂ ਪ੍ਰਸ੍ਨ ਪਰ ਹੈ ਯਾਤੇ ਗਾਵੈਕੋ ਤਾਣੁ ਕਹੀਏ ਵੇਦਾਦਿਕ ਆਗਜ਼ਾ ਕਾ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਤ ਕੇ ਕਹਣੇ ਮੈ ਬਲਹੈ ਇਸ ਬਾਤਕੋ ਕੌਣ ਕਹੇ ਹੈ ਭਾਵ ਇਸ ਬਾਤ ਕੌਂ ਵੇਦ ਕਹੇ ਹੈ ਵਾ ਵੇਦ ਕਾ ਤਾਤਪਰਯ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲੇ ਬਜਾਸਾਦਿਕ ਰਿਖੀ ਕਹੇ ਹੈ ਵਾ ਸਰਬ ਵੇਤਾ ਆਪ ਕਹਿਤੇ ਹੋ॥ਉਤ੍ਰ॥ਹਮ ਸਭੀ ਕਹੇਹੈਂ ਕਿਸੈ ਪਦ ਸਾਥ ਜਿਸਕਾ ਮੇਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਯਾਤੇ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਕੌਂ ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਤਕੇ ਕਹਣੇ ਕਾ ਬਲ ਹੈ ਸੋਈ ਗਾਵੇਹੈ ਭਾਵ ਅ- ਦ੍ਵਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈ ਤਾਤਪਰਯ ਕਾ ਗਜਾਨ ਪੈਦਾਕਰਣਾ ਰੂਪ

ਵੇਦ ਮੈ ਸਮਰਥ ਹੈ ਅਦੁਤੀ ਸਤ ਮੈ ਵੇਦ ਕੇ ਕਹੇ ਤਾਤ ਪਰਯ ਕਾ ਜਾਨਣਾ ਬਜਾਸਾਦਿਕ ਰਿਖੀਓਂ ਮੈ ਔਰ ਹਮਾਰੇ ਮੈਂ ਸਮਰਥਹੈ॥ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ—ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਮੈ ਘਟਾਦੀ ਨਾਮ ਔ ਤਿਨਕੇ ਅਕਾਰ ਕਹਣੇ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈਂ ਵਾਸਤਵ ਸੇ ਏਕ ਮ੍ਰਿਤ-ਕਾਹੀ ਸਤਹੈ॥ਦ੍ਰਾਸ੍ਟਾਂਤ—ਤੈਸੇ ਅਦੁਤੀ ਸਤਜ ਬ੍ਰਹਮਮੈ ਸਰਬ ਵਸਤੂਯੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਔ ਅਕਾਰ ਕਹਣੇ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈਂ ਵਾਸਤਵ ਸੇ ਸਭੀ ਅਦਤੀ ਸਤਜ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ ਐਸੇ ਵੇਦ ਕੇ ਤਾਤ ਪਰਯ ਕੋਂ ਬਜਾਸਾਦਿਕ ਰਿਖੀ ਜਾਨੇ ਹੈ ਤੈਸੇ ਹਮਭੀ ਸਤ ਨਾਮਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਤਾਤਪਰਯਕੋਂ ਜਾਨੇ ਹੈਂ॥ਪ੍ਰਸ੍ਨ (ਗਾਵੈਕੋਦਾਤ) ਅਧਕਾਰੀ ਕੋਂ ਦੇਣੇ ਯੋਗਜ ਅਦੁਤੀ ਸਤ ਵਸਤੂ ਤਿਸਕੋਂ ਕੌਣ ਕਥਨ ਕਰੇ ਹੈ।ਉਤ੍ਰ (ਜਾਣੈਨੀਸਾਣੁ) ਨੀਸਾਣ ਪਦ ਫਾਰਸੀ ਮੈ ਧ੍ਵਜਾ ਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ਸੋ ਧ੍ਵਜਾ ਦੂਸਰਿਓਂ ਸੇ ਏਕ ਕੇ ਅਲਗ ਕਰਣੇ ਕਾ ਚਿੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਚਿੰਨ ਕਾ ਨਾਮ ਲਿੰਗ ਹੈ ਯਾਤੇ ਨੀਸਾਣ ਪਦ ਲਿੰਗਕਾ ਬੋਧਕ ਹੈ ਜੋ ਵੇਦ ਮੈ ਖ਼ਟ ਲਿੰਗ ਹੈਂ ਸੋ ਵੇਦ ਕੇ ਤਾਤਪਰਯ ਕੇ ਨਿਰਣੇ ਕਰਾਣੇ ਵਾਲੇ ਹੈਂ ਚਿਹਨ ਲਿੰਗ ਯਹ ਦੋਨੋਂ ਸਬਦ ਏਕ ਅਰਥ ਕੇ ਬੋਧਕਹੈਂ॥ ਸੋ ਤਾਤਪਰਯ ਕੇ ਨਿਸਚਾਯਕ ਖਟਲਿੰਗ ਯਹਹੈ ਉਪਕ੍ਰਮੋ ਪਸੰਹਾਰ ੧ ਅਭ੍ਯਾਸ ੨ ਅਪੂਰਬਤਾ ੩ ਫਲ੪ ਅਰਥਵਾਦ ੫ ਉਤਪਤੀ ੬ ॥

ਯਹ ਖਟਲਿੰਗ ਏਕ ਏਕ ਵਾ ਦੋ ਮਿਲ ਕਰ ਵਾ ਤੀਨ ਮਿਲ ਕਰ ਵਾ ਚਾਰ ਮਿਲਕਰ ਵਾ ਪਾਂਚ ਮਿਲਕਰ ਵਾ ਖਟਹੀ

ਮਿਲਕਰ ਤਾਤਪਰਯ ਕੇ ਨਿਸਚਾਯਕ ਹੈਂ ਭਾਵ ਜਬ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈ ਕੇਵਲ ਕਿਸੀ ਅਰਥ ਕਾ ਉਪਕ੍ਰਮੋਪਸੰਹਾਰ ਰੂਪ ਏਕ ਹੀ ਲਿੰਗ ਹੋਵੇ ਤਬਭੀ ਤਿਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਜ ਅਰਥਕਾ ਨਿਸਚੈ ਕਰਾ ਦੇਵੇ ਹੈਂ ਜੋ ਇਸ ਅਰਥ ਮੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰ-ਣ ਕਾ ਤਾਤਪਰਯ ਹੈ ਉਪਕ੍ਰਮ ਅਰੰਭ ਮੈ ਉਪਸੰਹਾਰ ਸਮਾ-ਪਤੀ ਮੈ ਉਸੀ ਅਰਥ ਕਾ ਕਥਨ ਹੈ ਤਾਤੇ ਯਹ ਨਿਸਚੈ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਸ ਅਰਥ ਮੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਾ ਤਾਤਪਰਯ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਦੋ ਤੀਨ ਆਦਿਕ ਮਿਲਤ ਲਿੰਗ ਹੋਵੇਂ ਵਾ ਸਮਗ੍ਰ ਖਟ ਹੀ ਲਿੰਗ ਹੋਵੇਂ ਸੋਭੀ ਤਾਤਪਰਯ ਕੇ ਨਿਸਚਾਯਕ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਬ ਜੀ ਮੈ ਉਪਕ੍ਰਮੋਪਸੰਹਾਰਾਦਿਕ ਖਟ ਲਿੰਗ ਸਪਸ੍ਟ ਹੈਂ ਤਥਾ ਹੀ (੧ਓ ਸਤਿਨਾਮ) ਇਸ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਵਾਕਜ ਕਾ (ਆਦਿ ਸਚੁ) ਇਤਜਾਦੀ ਬਚਨ ਮੈ ਵਜਾਖਾਨ ਹੈ ਤਥਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਮੈ ਅਦ੍ਵੈਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਾ ਕਥਨ ਹੈ ਔਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮੈ "ਸਭ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੋ" ਇਸ ਕਥਨ ਸੇ ਏਕ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ ਹੈ ਯਾਤੇ ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ ਕੀ ਏਕ ਰੂਪਤਾ ਕਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਲਿੰਗ ਤਾਤਪਰਯ ਕਾ ਨਿਸਚਾਯਕ ਸਿਧ ਹੂਆ।।

ਕੇਵਲ ਏਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮੈ ਹੀ ਉਪਕ੍ਰਮੋਪਸੰਹਾਰ ਨਹੀ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਸਤਜ ਸੰਭਾਖਣ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚਾਰ ਔਰ ਨਾਮ ਸਮਰਣ ਰੂਪ ਭਕ੍ਤੀ ਔਰ ਪ੍ਰੇਮਾਂ ਭਕ੍ਤੀ ਇਨ ਮੈ ਭੀ ਉਪਕ੍ਰਮੋਪਸੰਹਾਰ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਹਿਨੇ ਸੇ ਔਰ ਜਪੁ ਕਹਨੇ ਸੇ ਸਤਜ

ਬਚਨ ਔਰ ਸੰਤੋਖ ਤਥਾ ਵਿਚਾਰ ਭੀ ਸੂਚਨ ਕਰੀ ਹੈ ਕਾਹੇ ਤੇ ਸਤਜ ਬਚਨਾਦਿ ਸਾਧਨੋ ਸੇ ਬਿਨਾ ਤਥਾ ਪ੍ਰੇਮਾਂਭਕ੍ਤੀ ਸੇ ਬਿਨਾ ਜਪ ਕਰਣੇ ਮੈ ਤਥਾ ਧਜਾਨ ਕਰਣੇ ਮੈ ਪੁਰਖ ਕੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨਹੀ ਹੋਤੀ ਤਾਤੇ ਇਨਕਾ ਭੀ ਉਪਕ੍ਰਮ ਹੈ ਔਰ ਉਪਸੰਹਾਰ ਹੈ ਇਨਕਾ ਕਥਨ ਤੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੈ ਸਪਸ੍ਰਹੀ ਹੈ ਤਥਾ ਹੀ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਥਾਲ ਵਿਚ ਤਿਨ ਵਸਤੂ ਪਈਓ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਵੀਚਾਰੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਪਇਓ ਜਿਸਕਾ ਸਭਸ ਅਧਾਰੋ। ਜੇ ਕੋ ਖਾਵੈ ਜੇ ਕੋ ਭੁੰਚੈ ਤਿਸ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ। ਇਹ ਵਸਤੁ ਤਜੀ ਨਹਿ ਜਾਈ ਨਿਤਨਿਤ ਰਖੁ ਉਰਧਾਰੋ। ਤਮ ਸੰਸਾਰ ਚਰਣ ਲਗ ਤਰੀਐ ਸਭ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੋ॥ ਅਰਥ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮੈ ਯਹ ਕਹਾ ਹੈ ਥਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੈ ਤਿਸ ਮੈ ਤੀਨ ਵਸਤੂ ਇਸਥਾਪਨ ਕਰੀ ਹੈਂ॥ ਸਤਜ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚਾਰ ੧ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਕਾ ਨਾਮ ਮੁਕ੍ਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਕੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਪਾਯਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਮ ਸੇ ਸਰਬ ਕੋਂ ਅਧਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਹੈ ਭਾਵ ਸਰਬ ਸਾਧਨੋ ਕੀ ਪੁਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੇਕਰ ਤਿਸਕੋਂ ਕੋਈ ਪੁਰਖ (ਖਾਵੇ) ਨਾਮ ਜਪੇ ਔ ਤਦ ਜਨਜ ਅਨੰਦ ਕੋਂ ਭੋਗੇ ਤਿਸਕਾ ਉਧਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ ੨ ਔਰ ਯਹ ਜੌ ਈਸ੍ਵਰ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਹੈ ਸੋ ਵਸਤੂ ਤਜਾਗੀ ਨਹੀ ਜਾਵੇ ਹੈ ਸਰਬਦਾ ਕਾਲ ਹ੍ਰਿਦੇ ਧਾਰਣ ਕਰਣੇ ਯੋਗ ਹੈ ਇਸ ਕਥਨ ਸੇ ਭਗਵਤ ਭਕ੍ਤੀ ਰੂਪ ਤੀਸਰੀ ਵਸਤੂ ਕਹੀ ੩

ਇਸ ਭਕ੍ਤੀ ਜਨਜ ਗਜਾਨ ਸੇ ਅਗਜਾਨ ਔਰ ਅਗਿਆਨ ਕੇ ਕਾਰਯ ਸੰਸਕਾਰੋਂ ਕੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਔ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਣੋਂ ਮੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਕਰ ਤਰੀਤਾ ਹੈ॥ ਗਜਾਨ ਕਾ ਆਸਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚ ਰੂਪ ਪਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇ ਭਿੰਨ ਵਸਤੂ ਕੋਈ ਨਹੀ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਸਰਬਾਤਮਾ ਪ੍ਰਮੇਸ੍ਵਰ ਹੈ॥ ਯਹ ਪ੍ਰਥਮ ਲਿੰਗ ਹੈ ੧ ॥ ਅਬ ਅਭਜਾਸ ਰੂਪ ਦੂਸਰੇ ਲਿੰਗ ਕਾ ਨਿਰੂਪਨ ਕਰੇ ਹੈਂ ਏਕ ਵਸਤੂ ਕੇ ਵਾਰੰਵਾਰ ਕਥਨ ਕਾ ਨਾਮ ਅਭਜਾਸ ਹੈ ਸੋ ਏਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਸਤੂ ਮੈ ਅ-ਭਜਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੈ ਪਰਸਿਧ ਹੈ ਤਥਾਹੀ ਮਾਝਵਾਰ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ਹਮਜੇਰ ਜਿਮੀ ਦੁਨੀਆ ਪੀਰਾ ਮਸਾਇਕਾ ਰਾਇਆ॥ ਮੇਰਵਦ ਬਾਦਸਾਹਾ ਅਫਜੂ ਖੁਦਾਇਆ ॥ ਏਕ ਤੂੰਹੀ ਏਕ ਤੂੰਹੀ ੧ ਅਵਤਰਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਸਰਣ ਮੈ ਕੋਈਕ ਅਧਕਾਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨੋਂ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਵਾਲਾ ਥਾ ਭਾਵ ਫਾਰਸੀ ਆਦੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਥਾ ਸੋ ਸੰਸਾਰ ਅਗਨੀ ਸੇ ਸੰਤਪਤ ਹੂਆ ਪ੍ਰਸ੍ਨ ਕਰੇ ਹੈ ਹੇ ਭਗਵਨ ਮੇਰਾ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਿਆ ਹੈ॥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤ੍ਰ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਜਿਮੀ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਦੁਨੀਆ) ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ (ਪੀਰਾ) ਗੁਰੂ ਲੋਕ (ਮਸਾਇਕਾ) ਅਧਕਾਰੀ ਲੋਕ (ਰਾਇਆ) ਮੰਡਲੇਸ੍ਵਰ ਰਾਜਾ ਲੋਕ (ਬਾਦਸਾਹਾ) ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਲੋਕ (ਹਮ) ਯਹ ਸੰਪੂਰਨ (ਜੇਰ) ਜਿਮੀਨ ਕੇ ਨੀਚੇ ਕੋਂ (ਮੇਰਵਦ) ਚਲੇ ਜਾਨੇ ਵਾਲੇ ਹੈਂ ਤਾਤਪਰਯ ਯਹ ਹੈ ਸਰਬ ਵਿਨਾਸੀ ਹੈ (ਅਫਜੂ) ਸਿਰਫ

ਸ੍ਰਭਾਵ (ਖੁਦਾਇਆ) ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਹੈ ਸੋ ਏਕ ਅਬਨਾਸੀ ਵਸਤੂ ਤੇਰਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ੧ ॥ ਮਾਝਵਾਰਮਃ ੧ ॥ ਨ ਦੇਵ ਦਾਨ ਵਾ ਨਰਾ॥ਨ ਸਿਧ ਸਾਧਕਾ ਧਰਾ।ਅਸਤਿਏਕ ਦਿਗਰਕੂਈ ॥ ਏਕ ਤੂਈ ਏਕ ਤੁਈ ੨ ॥ ਦੇਵਤਾ ਦਾਨਵ ਨਰ ਸਿਧ (ਸਾਧਕ) ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨ (ਧਰਾ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਯਹ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀ ਰਹੇ ਹੈ (ਦਿਗਰਕੂਈ) ਤਬ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਕਹਾਂ ਰਹ ਸਕਤਾ ਹੈ (ਅਸਤਿ) ਏਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਸਤੂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਰਹਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ੨ ॥ ਮਾਝ ਵਾਰਮਃ ੧ ॥ਨਦਾਦੇ ਦਿਹੰਦ ਆਦਮੀ।ਨਸਪਤ ਜੇਰਜਿਮੀ । ਅਸਤਿ ਏਕ ਦਿਗਰ ਕੁਈ । ਏਕਤੁਈ ਏਕਤੁਈ ੩ (ਦਾਦੇਦਿਹੰਦ) ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ (ਆਦਮੀ) ਮਨੁਖ (ਜਿਮੀਸਪਤਜੇਰ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇ ਸਪਤਦੀਪ ਜਿਸਕੇ ਹੁਕਮ ਕੇ ਨੀਚੇ ਹੈਂ ਸੋ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇਂਗੇ ਏਕ ਅਦੁਤੀ ਸਤ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਰਹੇਗਾ (ਦਿਗਰਕੁਈ) ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਕੌਨ ਰਹਨੇ ਵਾਲਾਹੈ ਸੋ ਏਕ ਅਦੁਤੀ ਵਸਤੂ ਤੇਰਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ੩ ॥ ਮਾਝਵਾਰਮਃ ੧ ॥ਨ ਸੂਰ ਸਸਿਮੰਡਲੋਨ ਸਪਤ ਦੀਪ ਨਹਜਲੋ।ਅੰਨ ਪਉਣ ਥਿਰ ਨ ਕੁਈ। ਏਕਤੁਈ ਏਕਤੁਈ ੪ ॥ ਸੂਰਯ ਚੰਦ੍ਰ ਮੰਡਲ ਸਪਤਦੀਪ ਔਰ ਸਪਤਦੀਪਕਾ ਵਿਭਾਗ ਕਰਣੇ ਵਾਲਾ ਸਮੁਦ੍ਰ ਜਲ (ਅਨ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਾਯੂ ਯਹ ਸੰਪੂਰਨ ਇਸਥਿਤਿ ਨਹੀ ਰਹੇ ਹੈ ਏਕ ਪਰਮੇ ਸ੍ਵਰ ਹੀ ਇਸਥਿਰ ਹੈ॥ਸਪਤ ਦੀਪੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਯਹਹੈਂ—ਜੰਬੂ

ਦੀਪ ੧ ਸ਼ਾਕਦੀਪ ੨ ਕੁਸ਼ਦੀਪ੩ ਕ੍ਰੌਚਦੀਪ ੪ ਸ਼ਾਲਮਲ ਦੀਪ ੫ ਗੋਮੇਧਦੀਪ ੬ ਪੁਖਕਰਦੀਪ ੭ ਯਹ ਸਪਤਦੀਪ ਹੈਂ॥ਮਾਝਵਾਰਮ: ੧ ॥ ਨ ਰਿਜਕੁ ਦਸਤਿਆਕਸੇ।ਹਮਾਰਾ ਏਕ ਆਸਵਸੇ। ਅਸਤਿ ਏਕ ਦਿਗਰਕੁਈ। ਏਕਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ ੫ (ਆਂਕਿਸੇ) ਕਿਸੀ ਔਰ ਕੇ ਹਾਥ ਮੈ ਕਿਸੀ ਕਾ ਰਿਜਕੁਨਹੀ (ਹਮਾਰਾ) ਸੰਪੂਰਣਕੇ ਮਨਕੀ (ਆਸ) ਇਛਾ ਏਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੈ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸਰਬ ਕੀ ਇਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਤਾਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਕਾ ਯੋਗਜ ਖੇਮ ਈਸੂਰ ਕੇ ਅਧੀਨ ਸਮਝ ਕੇ ਯਹ ਅਧਕਾਰੀ ਜਨ ਪਰਮਾਰਥ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇ ਹੈ ਨਿਹਚਲ ਵਸਤੂ ਏਕ ਅਦੁਤੀ ਹੈ ਯਹੀ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ ਯੋਗਜ ਹੈ (ਦਿਗਰਕੁਈ) ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਕਹਾਂ ਹੈ ਭਾਵ ਸਰਬ ਵਿਨਾਸੀਹੈ ਸੋ ਏਕ ਅਦੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਤੁਮਾਰਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ੫॥ ਮਾਝਵਾਰਮ: ੧ ॥ ਪੂਰਬ ਉਕਤ ਅਰਥ ਕੋਂ ਪੁਸ਼੍ਰ ਕਰਤੇ ਹੈਂ॥ ਪਰਿੰਦਏਨਗਿਰਾਹਜਰ । ਦਰਖਤ ਆਬ ਆਸ ਕਰ। ਦਿਹੰਦਸੁਈ। ਏਕਤੁਈਏਕਤੁਈ ੬ ॥(ਪਰਿੰਦਏ) ਪਖੀਓਂਕੇ (ਗਿਰਾਹ) ਗਾਠਮੈ (ਜਰ) ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਦਰਖਤ) ਬ੍ਰਿਛ ਸਿਥਰ ਸ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲੇ (ਆਬ) ਜਲ ਕੀ ਇਛਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ (ਦਿਹੰਦ) ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਸੋਈ ਪਰ ਮੇਸ਼ੁਰਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ੬॥ਮਾਝਵਾਰਮ: ੧ ॥ਨਾਨਕ ਲਿਲਾਰ ਲਿਖਿਆ ਸੋਇ ॥ਮੇਟਨ ਸਾਕੈ ਕੋਇ।

ਕਲਾ ਧਰੈ ਹਿਰੈ ਸੁਈ। ਏਕਤੁਈ ਏਕਤੁਈ ੭ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਜੋ ਕੁਛ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਕਰਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਸਤਕ ਮੈ ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ ਲਿਖਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਕੋਈ ਮੇਟਣੇ ਕੋਂ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਕਲਾਧਰੈ) ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਰਬ ਕਲਾਕੋ ਧਾਰਣ ਕਰ ਰਹਾ ਹੈ ਸੋਈ ਸਰਬ ਕੇ ਦੁਖੋਂ ਕੋ (ਹਿਰੈ) ਦੂਰ ਕਰੇ ਹੈ ਭਾਵ ਤਿਸ ਮੈ ਸਰਬ ਸਮਰਥ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਤੁਮਾਰਾ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪਹੈ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈ ਸਰਬਤ੍ਰ ਭਾਗਤਜਾਗ ਲਛਨਾ ਕੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸੇ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਤ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਾਨਨਾ ਯੋਗਜ ਹੈ ਜੈਸੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣਮੈ ਸਪਤ ਪੰਕਤੀ ਮੈ ਚੌਦਾਂਵਾਰ ਅਭਜਾਸ ਹੈ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਧਕਾਰੀ ਕੇ ਤਾਂਈਂ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਐਸੇ ਭਾਗਤਜਾਗ ਲਛਨਾ ਸੇ ਚੌਦਾ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਤਕ ਅਭਿੰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਿਆਹੈ॥ ਜੈਸੇ ਉਦਾਲਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਵੇਤ ਕੇਤੂਕੋਂ ਛੈਦੋਗ ਉਪਨਖਿਜਤ ਮੈ ਪ੍ਰਤਜਕ ਅਭਿੰਨ ਬ੍ਰਹਮਕਾ ਨੌ ਵਾਰੀ ਉਪ-ਦੇਸ ਕੀਆ ਹੈ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਪੁਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੋਲਮੀ ਸਤਾਰਮੀ ਅਠਾਰਮੀ ਉਨਿਵੀਂ ਪਉੜੀਓਂ ਮੈ ਚਾਰ ਵਾਰ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਨਿਰੰਕਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਅਭਜਾਸ ਹੈ ਯਹ ਦੂਸਰਾ ਤਾਤਪਰਯ ਕਾ ਗ੍ਰਾਹਿਕ ਲਿੰਗ ਹੈ ੨॥ ਅਬ ਤੀਸਰਾ ਲਿੰਗਹੈ ਅਪੂਰਬਤਾਕਹੇਹੈਂ "ਸਤਿਪੁਰਖਜਿਨਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸਕਾ ਨਾਉ" ਇਤਜਾਦਿਕ ਲਛਨ ਲਖਿਯਤ

ਗੁਰੂਉਪਦਿਸ੍ਰਸਬਦਪ੍ਰਮਾਣਸੇਪ੍ਰਮਾਣਾਂਤਰਕਰਕੇਅਗਜਾਤ-ਤਾਕੋਂ ਅਪੂਰਬਤਾਕਹੈਹੈਭਾਵਗੁਰੋਂ ਨੇਜੋਉਪਦੇਸਕੀਆਸਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰੂਪ ਤਤ੍ਤ੍ਵਮਸੀ ਆਦਿਕ ਮਹਾਂ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਤਿਸ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮਕੀਲਛਨਾਸੇਗ੍ਯਾਤਤਾਹੋਵੈਹੈਸੋਭਾਗਤ੍ਯਾਗਲਛਨਾ ਪੂਰਬ ਕਹਿ ਆਏ ਹੈਂ ਔਰ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂਤ੍ਰ ਕੀ ਅਵਿਛਯਤਾ ਕੋਂ ਅਪੂਰਬਤਾ ਕਹੇ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਮ ਤਤ੍ਵਮਸੀ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਹੈ ਆਂਤਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਖ੍ਯਾਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੋਂ ਕਾ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਂ ਵਿਖੇਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਹੈ ਤਾਤੇ ਪ੍ਰਤਖ੍ਯਾਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੋਂਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਅਗ੍ਯਾਤ ਹੈ ਗ੍ਯਾਤ ਨਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਸਕਾ ਨਾਮ ਅਪੂਰਬਤਾ ਲਿੰਗ ਕਹੇ ਹੈ ਜੈਸੇ ਜਪੁਜੀ ਕੀ ਪੰਚਮੀ ਛੇਮੀਪਉੜੀਮੈ "ਗੁਰਾਇਕਦੇਹਿਬੁਝਾਈ" ਯਹਅਪੂਰਬਤਾ ਰੂਪ ਤੀਸਰਾ ਲਿੰਗ ਕਹਾ ਹੈ ਇਸਕਾ ਅਰਥ ਆਗੇ ਕਹਾਂਗੇ ਜਹਾਂ ਯੋਗਜਤਾ ਹੈ ਔਰ ਭੈਰੋ ਮਃ ੧ ॥ਗੁਰੁ ਕੈ ਸਬਦ ਤਰੇ ਮੁਨਿਕੇਤੇ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਤਰੇ। ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਤਪਸੀ ਜਨ ਕੇਤੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਪਾਰਪਰੇ ॥ ੧ ॥ ਭਉਜਲ ਬਿਨ ਸਬਦੈ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ॥ਅਰਥ–ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਰੂਪ ਵਾਕ੍ਯ ਸੇ ਬਹੁਤ ਸੇ ਮਨਨ ਸੀਲ ਸੰਸਾਰਸੇ ਤਰੇ ਹੈ ਤਥਾ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਦੇਵਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਸਨਕਾਦਕ ਔਰ ਤਪਸ੍ਵੀ ਲੋਕ ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੂਏ ਉਪਦੇਸ ਸੇ ਸੰਸਾਰ ਸੇ ਪਾਰ ਹੂਏਹੈਂ ਕਾਹੇ ਤੇ ਬਿਨਾ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੇ ਸੰਸਾਰ ਸੇ ਕੈਸੇ ਪਾਰ ਉਤਰੇ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀ ਉਤਰੇਗਾ ॥ ਸੋਰਠ ਮਃ ੩

ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰੁ ਸਬਦੀ ਪਾਇਆਜਾਇ॥ਬਿਨ ਸਬਦੈ ਜਗ ਭੂਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਦਰਗਹਿ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਰਬ ਕੋਂ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈਂ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ ਹੈ ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਸੇ ਜਗਤ ਭੂਲਕਰ ਸੰਸਾਰ ਚਕਰ ਮੈ ਫਿਰਤਾ ਹੂਆ ਧਰਮਰਾਜ ਕਾ (ਦਰਗਹਿ) ਦਰਵਾਜਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ (ਸਜਾਇ) ਤਾੜਨਾ ਕੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਇਤਯਾਦਿਕ ਅਨੰਤ ਵਾਕਯ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸਸੇ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਤਰਨਾ ਔਰ ਬਿਨਾ ਉਪਦੇਸ ਸੇ ਸਸਾਰ ਚਕ੍ਰਮੈ ਭ੍ਰਮਣ ਕੋਂ ਬੋਧਨ ਕਰਤੇ ਹੂਏ ਅਪੂਰਬਤਾ ਰੂਪ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਲਿੰਗ ਕੋਂ ਕਹੇ ਹੈ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ ॥ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਸਬਦ ਸੇ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਤਰਨਾ ਬੋਧਨ ਕਰਾ ਹੈ ਤਥਾ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਹੀ ਹੈ ਤਾਤੇ ਅਗਯਾਤਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਹੈ॥ ਉੱਤਰ ॥ਅਗਯਾਤਤਾ ਰੂਪ ਅਪੂਰਬਤਾ ਕੀ ਅਰਥਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਜਬ ਸਬਦਰੂਪ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗਯਾਤ ਹੂਆ ਤਬ ਸੰਸਾਰ ਚਕ੍ਰਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕਾ ਹੇਤੂ ਹੈ ਔਰ ਬਿਨਾ ਗੁਰੂਉਪਦੇਸ਼ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇ ਅਗਯਾਤ ਹੂਆ ਸੰਸਾਰ ਚਕ੍ਰਮੈ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰੇ ਹੈ ਤਾਤੇ ਯਹ ਨਿਸਚੈ ਹੂਆ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਰੂਪ ਸਬਦ ਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂਤਰ ਕਰਕੇ ਅਗਯਾਤਤਾ ਹੈ॥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈ ਇਤਨਾ ਔਰ ਭੀ ਜਾਨਨਾ ਯੋਗਯਹੈ॥ ਯਹ ਅਪੂਰਬਤਾ ਰੂਪ ਲਿੰਗ ਅਦ੍ਵੈਤ

ਵਸਤੂ ਰੂਪ ਅਰਥ ਕਾ ਧਰਮ ਹੈ ਔਰ ਉਪਕ੍ਰਮੋਪਸੰਹਾਰ ਔਰ ਅਭਜਾਸ ਯਹ ਦੋਨੋ ਲਿੰਗ ਸਬਦ ਕੇ ਧਰਮ ਹੈਂ ਯਹ ਤੀਸਰਾ ਲਿੰਗ ਕਹਜਾ ਹੈ॥ ਅਬ ਚੌਥਾ ਲਿੰਗ ਕਹੇ ਹੈਂ ਦੁਖ ਨਿਵਿਰਤੀ ਔਰ ਅਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਫਲ ਹੈ ਇਸ ਫਲ ਕੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਜ ਅਦ੍ਵੈਤ ਗਜਾਨ ਸੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਸੋ ਫਲ ਰੂਪ ਚੌਥਾ ਲਿੰਗ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਅਰਥਗਤ ਹੈ ਕਾਹੇ ਤੇ ਗਜ਼ਾਤ ਹੂਆ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੁਖਨਿਵਿਰਤੀ ਔਰ ਪ੍ਰਮਾ-ਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਹੈ ॥

ਅਬ ਫਲ ਬੋਧਕ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਲਿਖੇ ਹੈਂ ਸੂਹੀਵਾਰਮਃ ੧ ॥ ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ। ਬੇਦ ਪਾਠ ਮਤ ਪਾਪਾ ਖਾਇ। ਉਗਵੈ ਸੂਰ ਨ ਜਾਪੈ ਚੰਦ। ਜਹਿ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅਗਿਆਨ ਮਿਟੰਤ॥ ਅਰਥ—ਜੈਸੇ ਦੀਪਕਕੇ ਜਲਨੇਸੇ ਅੰਧਕਾਰ ਨਾਸ ਹੋਵੇ ਹੈ ਤੈਸੇ ਵੇਦ ਪਾਠ ਸੇ ਬੁਧੀਗਤ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋਵੇ ਹੈ ਜੈਸੇ ਸੂਰਯ ਕੇ ਉਦੇ ਹੋਨੇ ਸੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਹੀ ਰਹੇ ਹੈ ਤੈਸੇ ਜਿਸਕੀ ਬੁਧੀ ਮੈ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਕਾ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਹੀ ਅਗਜਾਨ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋਵੇ ਹੈ ॥ ਆਸਾਛੰਤਮਃ ੫ ॥ ਅਨਦੋ ਅਨਦ ਘਣਾ ਮੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ਰਾਮ। ਚਾਖਿਅੜਾ ਚਾਖਿਅੜਾ ਮੈ ਹਰਿਰਸ ਮੀਠਾ ਰਾਮ। ਹਰਿ ਰਸ ਮੀਠਾ ਮਨਮਹਿ ਵੂਠਾ ਸਤਿ ਗੁਰੁ ਤੂਠਾ ਸਹਿਜਭਇਆ॥ ਗ੍ਰਿਹਵਸ ਆਇਆ ਮੰਗਲ ਗਾਇਆ ਪੰਚ ਦੁਸ੍ਟ ਓਇਭਾਗ ਾ.ਇਆ। ਸੀਤਲ ਆਘਾਣੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੇ

ਸਾਜਨਸੰਤਬਿਸੀਠਾ। ਕਹੁਨਾਨਕਹਰਿਸਿਉ ਮਨਮਾਨਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੈਨੀ ਡੀਠਾ॥ ਅਰਥ–ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀਨੇ ਸਰਬ ਜੀਵਨ ਕੋਂ ਯਹ ਉਪਦੇਸ ਦੇਨਾ ਲਾਇਕ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ ਹੈਂ (ਰਾਮ) ਹੇਹਮਾਰੇ ਇਸ੍ਰ ਦੇਵ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਆਪਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇ (ਮੈ) ਮੈਨੇ ਸੋ ਸਮਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਨੁਖਜਾਨੰਦ ਸੇ ਲੇਕਰ ਹਿਰਣਗਰਭ ਕੇ ਅਨੰਦੋਂ ਕਾ ਸਮੁਦਾਯ ਰੂਪ ਜੋ ਅਨੰਦ ਹੈ ਸੋ ਜਿਸ ਅਨੰਦ ਕਾ ਲੇਸਮਾਤ੍ਰ ਚੌਦਾ ਲੋਕੋਂ ਮੈ ਵਰਤਰਹਯਾ ਹੈ ਐਸਾ ਅਨੰਦਘਣ ਰੂਪ ਅਨੰਦ (ਡੀਠਾ) ਅਨੁਭਵ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋ ਕੇਵਲ ਪਰੋਖਯਰੂਪ ਸੇ ਨਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਆ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਸੋ ਹਰਿ ਰਸ ਅਤਯੰਤ ਮਧਰ (ਚਾਖਿਅੜਾ) ਅਪਰੋਖਯ ਰੂਪ ਸੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਯਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਸੋ ਹਰਿ ਰਸ ਅਤਯੰਤ ਮਧਰ ਮਨ ਮੈ (ਵੂਠਾ) ਵਰਸਯਾ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੋਂ ਕੀ ਜਬ ਪ੍ਰਸਿਨਤਾ ਹੂਈ ਤਬ (ਸਹਜ) ਸ੍ਵਭਾਵਿਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਯਾ (ਗ੍ਰਹ) ਜਬ ਇੰਦ੍ਰੇਗ੍ਰਾਮ ਵਸਹੂਆ ਤਬ ਤਿਸ ਰਸ ਕਾ (ਮੰਗਲ) ਪੁਨਾ ਪੁਨਾ ਚਿੰਤਨ ਰੂਪ ਗਯਾਨ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋ (ਪੰਚਦੁਸ੍ਰ) ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਭਾਗ ਗਏ ਹੈਂ ਜਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਬੋਲਨੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਨ (ਬਸੀਠਾ) ਮਧਯਸਚ ਹੂਏ ਤਬ ਸੀਤਲਤਾ ਸੇ (ਅਘਾਣੇ) ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੂਏ ਹੈਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਜਬ ਹਰਿ ਕੋਂ ਸੁਧ ਮਨ ਸੇ ਮਨਨ ਕੀਆ ਤਬ ਸੋ ਪ੍ਰਭ ਬੁਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਸੇ ਦੇਖਾ ਹੈ

ਭਾਵ ਜਬ ਅੰਤਹ ਕਰਣ ਮੈ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਸਤ ਪੁਰਖੋਂ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾਸੇ ਸਾਖੀ ਆਤਮਾ ਕੋਂ ਜਾਣਕੇ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭ੍ਯਾਸ ਸੇ ਤਿਸ ਸਾਖੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਣੇ ਸੇ ਪਰੋਖ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ ਹੈ॥ ਸੂਹੀਤਥਾ ਆਸਾ ਰਾਗਕੇ ਬਚਨੋਂ ਸੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨਿਵਿਰਤੀ ਔਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਅਦ੍ਵੈਤ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਕਹ੍ਯਾਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਤਪਰਯ ਕਾ ਗ੍ਰਾਹਿਕ ਚੌਥਾ ਲਿੰਗ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ॥ ਯਹਫਲਰੂਪ ਲਿੰਗਭੀ ਅਰਥਗਤ ਹੈ ਕਾਹੇ ਤੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ ਔਰ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਜੁਦੀ ਨਹੀ ਹੈ ਯਹ ਚੌਥਾ ਲਿੰਗ ਸਮਾਪਤ ਹੂਆ ਹੈ॥ ਅਬ ਪੰਚਮ ਲਿੰਗ ਕਹੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਦ੍ਯ ਵਸਤੂ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਤਿਸ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਸਤੁਤੀ ਔਰ ਤਿਸ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇ ਰਹਿਤੋਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਾ ਨਾਮ ਅਰਥ ਵਾਦ ਪੰਚਮਾਂ ਲਿੰਗ ਹੈ॥ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਮਃ ੧ ॥ ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥ ਪਾਈਐ ਤ੍ਰਿਭਵਣਸੋਝੀ ਹੋਇ॥ ਸੂਹੀਛੰਤਮਃ ੧ ॥ ਗਿਆਨ ਮਹਾਰਸ ਨੇਤ੍ਰੀ ਅੰਜਨ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਰੂਪ ਦਿਖਾਇਆ॥ ਮਾਝ ਵਾਰਮਃ ੨ ॥ ਨਿਹਫਲਤਸ੍ਯਜਨਮਸ੍ਯਜਾਵਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨ ਬਿੰਦਤੇ॥ਅਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਕੋਂ ਤੀਨੰ ਭਵਣੋਂ ਕੀ ਗ੍ਯਾਤਤਾ ਹੈ ਐਸਾ ਉਤਮ ਪਦਾਰਥ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਧਕਾਰੀ ਕੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇ ਪਾਉਣੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ॥ ਤਥਾ ਜਬ ਗੁਰੋਂ ਨੇ

ਬੁਧੀ ਰੂਪੀ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੈ ਗਜਾਨ ਰੂਪ ਦੁਆਈ ਪਾਈ ਤਬ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਤੀਨੋ ਭਵਣੋ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਅਪ-ਰੋਖਜ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਸਰਬ ਪਰਪਚ ਕਾ ਵਾਸਤਵ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤਿਸਕੇ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਸਰਬ ਕੀ ਗਜਾਤ ਹੋਵੇ ਹੈਤ੍ਰਿਤੀ ਵਾਕਜ ਕਾ ਯਹ ਅਰਥ ਹੈ ਤਿਸ ਪੁਰਖ ਕਾ ਜਨਮ ਨਿਸਫਲ ਹੈ ਜਬ ਤਕ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਕਜ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਨ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲੋਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ॥ ਯਹ ਅਰਥ ਵਾਦ ਰੂਪ ਪੰਚਮ ਲਿੰਗ ਤਾਤਪਰਯ ਕਾ ਗ੍ਰਾਹਕ ਅਰਥ ਗਤਿ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਰੂਪ ਅਰਥ ਕੀ ਉਸਤੁਤੀ ਔਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਅਗਜਾਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਅਰਥ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ ਯਹ ਪੰਚਮ ਲਿੰਗ ॥ ਇਤੀ॥ ਅਬ ਖਸ਼ਮ ਲਿੰਗ ਕਹੇਹੈਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਜ ਵਸਤੂ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ੍ਹਾਂਤੋਂ ਸੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰਨੇਵਾਲੀ ਯੁਕਤੀ ਕਥਨਕਾ ਨਾਮ ਉਪਪਤੀ ਹੈ ॥ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀਮਃ ੫ ॥ ਏਕੈ ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਸਾਜੀ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਚਾਇਓ। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਰਮ ਗੁਰ ਖੋਈ ਹੈ ਇਵ ਤਤੈ ਤਤੁ ਮਿਲਾਇਓ॥ ਸੁਖਮਨੀ ਮਃ ੫ ॥ ਵਸਤੁ ਮਾਹਿ ਲੇ ਵਸਤੁ ਗਡਾਈ। ਤਾਕਉ ਭਿੰਨ ਨ ਕਹਣਾ ਜਾਈ। ਬੂਝੈ ਬੂਝਨ ਹਾਰ ਬਿਬੇਕ। ਨਾਰਾ ਇਣ ਮਿਲੇ ਨਾਨਕ ਏਕ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੫ ॥ ਓਇ ਜੋ ਬੀਚ ਹਮ ਤੁਮ ਕਛੁ ਹੋਤੇ ਤਿਨਕੀ ਬਾਤ ਬਿਲਾਨੀ॥ ਅਲੰਕਾਰ ਮਿਲ ਥੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਤੇ ਕਨਿਕ

ਬਖਾਨੀ॥ਅਰਥ-ਯਹ ਤੀਨ ਗੁਰੂ ਵਾਕਜ ਉਪਪਤੀ ਕੇ ਬੋਧਕ ਹੈਂ ਜੈਸੇ ਏਕ ਕਨਿਕ ਸੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਭੂਖਣ ਰਚੇ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਵਾਸਤਵ ਸੇ ਸੁਵਰਣ ਰੂਪ ਜੈਸੇ ਕਾ ਤੈਸਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂਓਂ ਨੇ ਭਰਮ ਨਿਵਿਰਤ ਕਰਕੇ (ਤਤੈ) ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸਾਥ (ਤਤੁ) ਨਾਮ ਜੀਵਕੇ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸਾਖੀ ਕੋਂ ਮਿਲਾਯਾ ਹੈ ਭਾਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਮੈ ਨਾਨਤ੍ਵ ਭਾਵ ਹੂਏ ਭੀ ਸੁਵਰਣ ਜੈਸੇ ਕਾ ਤੈਸਾ ਹੈ ਦ੍ਰਾਸ੍ਟਾਂਤ ਮੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੈ ਨਾ-ਨਾਤ੍ਵ ਭਾਵ ਕੇ ਹੋਨੇ ਸੇ ਸੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੈਸੇ ਕਾ ਤੈਸਾ ਹੈ ਸੁਖਮਨੀ ਕੇ ਵਾਕਜ ਕਾ ਅਰਥ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਲੇ) ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਲੈ (ਵਸਤੁਮਾਹਿ) ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਮੈ (ਵਸਤੁ ਗਡਾਈ) ਬ੍ਰਿਤੀਓਂ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸਕ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਜੋਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇ ਮਿਲਾਈ ਹੈ ਭਾਵ ਅਭੇਦ ਕਰੀ ਹੈ ਤਿਸ ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਕੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕਹਜਾ ਜਾਵੇ ਹੈ (ਬਿਵੇਕ) ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਯੁਕਤ ਹੋਇ ਕੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਰਣ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੂਆ ਹੈ (ਬੂਝਨਹਾਰ) ਸੋ ਐਸਾ ਅਧਕਾਰੀ ਪੂਰਬ ਕਹੇ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੋਂ (ਬੂਝੈ) ਕਹੀਏ ਸਮਝੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਐਸੀ ਬਿਚਾਰ ਕਰਣੇ ਵਾਲਾ ਅਦੁਤੀ ਸਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨਾਰਾਇਣ ਮੈ ਮਿਲੈ ਹੈ ॥ ਧਨਾਸ੍ਰੀ ਕੇ ਵਾਕਜ ਕਾ ਯਹ ਅਰਥ ਹੈ ॥ ਅਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕਰ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈਂ ਹੇ ਭਗਵਨ

ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ ਕਾਲ ਮੈ ਚਿਤ ਕੇ ਬੀਚ ਜੋ ਕਛੂ ਅਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਸੀ ਸੋ ਅਬ ਵਿਚਾਰ ਹੋਨੇ ਸੇ ਮਨ ਕੇ ਬੀਚ ਕੀ ਅਹੰਤਾ ਮਮਤਾ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋਈ ਹੈ (ਅਲੰਕਾਰ) ਜੈਸੇ ਅਨੰਤ ਭੂਖਣ ਮਿਲਕਰ ਏਕ ਥੈਲੀ ਨਾਮ ਰੈਣੀ ਹੋਵੇ ਹੈ॥ ਭਾਵ ਡਲੀ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮ ਹੀ ਥੈਲੀ ਹੈ ਤਿਸਕੋਂ ਸੁਵਰਨ ਨਾਮ ਸੇ ਬੋਲਤੇ ਹੈਂ ਕਟਕ ਕੁੰਡਲਾਦਿ ਉਨਕੇ ਨਾਮ ਕੋਈ ਨਹੀ ਕਹੇ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਕਰਣ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯ ਵਸਤੂ ਕੇ ਬੋਧ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕ ਦ੍ਰਿਸ੍ਰਾਂਤ ਕਥਨ ਕਾ ਨਾਮ ਉਪਪਤੀ ਰੂਪ ਖਸੂਮ ਲਿੰਗ ਹੈ॥ ਯਹ ਛੇਵਾਂ ਤਾਤਪਰਯਕਾ ਗ੍ਰਾਹਕ ਲਿੰਗ ਸਬਦਗਤ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਯੁਗਤੀ ਦ੍ਰਿਸ੍ਰਾਂਤ ਕਥਨ ਸਬਦ ਰੂਪ ਹੈ ਤਾਤੇ ਯਹ ਲਿੰਗ ਸਬਦ ਗਤ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਤਪਰਯ ਗ੍ਰਾਹਕ ਲਿੰਗ ਰੂਪ ਨਿਸਾਨ ਕੋਂ ਜੋ ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਕਾਰਣ ਉਪਦੇਸ ਰੂਪ ਦਾਤ ਕੋਂ ਕਰਤਾ ਹੈ ਯਹ ਤਾਤਪਰਯ ਗ੍ਰਾਹਕ ਖਟਲਿੰਗ ਅਨੰਤ ਸਥਾਨ ਮੈ ਆਵੇਂਗੇ ਤਾਤੇ ਏਕ ਸਥਾਨ ਮੈ ਦ੍ਰਿਸ੍ਰਾਂਤੋਂ ਕੇ ਸਹਿਤ ਨਿਰਣੈ ਕਰੇ ਹੈਂ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜਾਨ ਲੇਨੇ ਦ੍ਰਿਸ੍ਰਾਂਤ ਅਨੰਤ ਹੈਂ ਰੀਤੀ ਮਾਤ੍ਰ ਜਨਾਈ ਹੈ॥ ਖਟਲਿੰਗ ਸਮਾਪਤੰ॥ ਸ੍ਰੁਤੀਓਂ ਕੇ ਅਰਥ ਸਹਿਤ ਖਟਲਿੰਗ ਦੇਖਿਨੇ ਹੋਵੇਂ ਤੌ ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਕੇ ਟੀਕਾ ਮੈ ਦੇਖ ਲੇਨੇ ਲਿਖਿਆਏ ਹੈਂ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ--ਜਬ ਤਕ ਸਤ ਗ੍ਯਾਨ ਅਨੰਤ ਅਨੰਦ ਇਤ੍ਯਾਦੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਭੂਤਗੁਣੋਂ ਕੋਂ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਸੇ ਯਥਾਵਤ ਅਭੇਦ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀ ਕਰੇਗਾ

ਤਬ ਤਕ ਆਤਮਾ ਕਾ ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ ਹੋਵੇ ਨਹੀ(ਗਾਵੈ ਕੋ ਗੁਣ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਭੂਤ ਗੁਣੋਂ ਕੋਂ ਕੌਨ ਗਾਯਨ ਕਰੇ ਹੈਂ ॥ ਉਤ੍ਰ (ਵਡਿਆਈਆਚਾਰਿ) ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਕੀ ਦੇਵੀ ਸੰਪਤੀ ਆਚਾਰ ਮੈ ਵਡਿਆਈ ਹੋਵੇ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਭੂਤ ਗੁਣੋ ਕੋਂ ਗਾਯਨ ਕਰਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਕਾ ਦੇਵੀ ਸੰਪਤੀ ਗੁਣ ਧਾਰਣ ਰੂਪ ਆਚਾਰ ਸ੍ਰੇਸ੍ਰ ਹੈ ਸੋ ਉਪਦੇਸਕ ਹੋਕਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੇ ਗੁਣੋ ਕਾ ਗਾਯਨ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੋ ਸ੍ਰੇਸ੍ਰ ਆਚਾਰ ਮਨੂ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਤ ਫਲ ਕੇ ਕਹਾ ਹੈ ।। ਤਥਾਹੀ ਦੇਵਤਾਨਜਭਿਗਛੇ

ਤ੍ਰਧਾਰ ਮਿਕਾਸ਼ੁ ਦ੍ਵਿਜੋਤਮਾਨ ਈਸ੍ਵਰੰ ਚੈਵ-ਰਖਜਾਰਥੇ ਗੁਰੂਨੇਵਚ ਪਰਬਸੂ

ਮਨੂਸਿਮ੍ਰਤੀਅਧਜਾਯ ੪ ਸਲੋਕ ੧੫੩॥

ਅਰਥ-ਦੇਵ ਸਿਥਾਨ ਗੁਰੂ ਮੰਦਿਰ ਧਰਮਸਾਲਾਦਿਕ ਵਿਚਾਰ ਸਥਾਨੋ ਮੈ ਜਾਵੇ ਔਰ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਜਨੋਂ ਕੇ ਪਾਸ ਗਮਨ ਕਰੇ ਔਰ ਆਪਨੀ ਰਖਜਾ ਕੇ ਵਾਸਤੇ (ਈਸ੍ਵਰ) ਰਾਜਾ ਕੇ ਪਾਸ ਗਮਨ ਕਰੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਮਾਵਸਜਾ ਆਦਿਕ ਪਰਬੋਂ ਮੈ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਹਿ ਆਦਿਕੋਂ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਮਨ ਕਰੇ ॥ ਇਤਜਾਦੀ ਸ੍ਰੇਸ੍ਰ ਆਚਾਰ ਹੈਂ ਐਸੇ ਆਚਾਰ ਮੈ ਉਤਕ੍ਰਿਸ੍ਟਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਸੋ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕੇ

ਗੁਣੋ ਕੋਂ ਗਾਯਨ ਕਰੇਗਾ ਦੂਸਰਾ ਨਹੀ ਕਰੇਗਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਭੂਤ ਗੁਣ ਬੋਧਕ ਗੋਪਾਲਤਾਪਨੀ ਸ੍ਰੁਤੀਮੈ ਸਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਮੈ ਨਿਰਣੀਤ ਹੈ ਦੇਖ ਲੇਨੀ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ (ਗਾਵੈ ਕੋ ਵਿਦਿਆ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਪੂਰਬਉਕਤ ਗੁਣੋਂ ਕੇ ਚਿੰਤਨ ਸੇ ਉਤਪਨ ਭਯਾ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਤਿਸਕੋਂ ਕੌਨ ਗਾਵੇ ਹੈ॥ ਉਤ੍ਰ (ਵਿਖਮੁਵੀਚਾਰ) ਵਿਖ਼ਮ ਹੋਵੇ ਵਿਚਾਰ ਜਿਸਕਾ ਸੋ ਕਹਾਵੇ ਵਿਖਮ ਵਿਚਾਰ ਆਤਮਾ ਔਰ ਅਨਾਤਮਾ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਦ੍ਰਿਸ੍ਯ ਸਤ੍ਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਅਨੰਦ ਦੁਖਾਦੀ ਰੂਪੋਂ ਸੇ ਭਿੰਨ ੨ ਕਰ ਜਾਨਨਾ ਇਸਕਾ ਨਾਮ ਵਿਖਮ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਹੇ ਸਿਖ ਜਿਸਕੋਂ ਐਸੇ ਵਿਖਮ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਈ ਹੈ ਸੋ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵੇ ਹੈ ਅਬ ਸ੍ਰੁਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿਧ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਔਰ ਦ੍ਰਿਸ੍ਯ ਕਾ ਅਨ੍ਵੈਬਤਿਰੇਕ ਕਹੇ ਹੈਂ॥

ਚਖ੍ਯੁਖੋਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰਸ੍ਯਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਵਾਚੋਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਮਨਸੋ-ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਬੁਧੇਰਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਪ੍ਰਾਣਸ੍ਯਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਤਮਸੋਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਸਰਵਸ੍ਯਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਨਗਸੰਘ੦

ਉਤਰਤਾਪਨੀ੦ ਉ੦ ਖੰਡ੦੨॥

ਯਹ ਸਰਬ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸਕ ਆਤਮਾ ਚਖ੍ਯ ਕਾ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਹੈ ਔਰ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ ਵਾਕ੍ਯ ਮਨ ਬੁਧੀ ਪ੍ਰਾਣਤਮ ਤਮ ਨਾਮ ਅੰਧੇਰੇ ਵਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੈ ਇਨਕਾ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਹੈ ਔਰ ਬਹੁਤ ਕਿਆ

ਕਹੂੰ ਸਰਬ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾ ਹੈ ਇਸ ਸਥਾਨ ਮੈ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾ ਕਾ ਅਨ੍ਵੈ ਭਾਵ ਅਬਿਭਿਚਾਰ ਹੈ ਔਰ ਚਖ੍ਯੂ ਆਦਿ ਦ੍ਰਿਸਜਕਾ ਬਤਿਰੇਕ ਹੈ ਭਾਵ ਬਿਭਿਚਾਰ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰਾਦਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਕਾ ਜਬ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾ ਹੂਆ ਤਬ ਚਖ੍ਯੂਜਾਦਿਕ ਦ੍ਰਿਸਜ ਨਹੀਹੈ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾ ਤਹਾਂ ਭੀ ਸਾਥ ਹੈ ਐਸੇ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜਾਨ ਲੇਨਾ ਸਾਖੀ ਸਾਖਜ ਕਾ ਅਨ੍ਵੈ ਵਜਤਿਰੇਕ ਕਹੇ ਹੈ ॥

ਚਖ੍ਯੂਜਖਃ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰਸ੍ਯਸਾਖੀ ਵਾਚਃ ਸਾਖੀ ਮਨਸਾ ਸਾਖੀ ਬੁਧੇਃ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਾਣਸਜ ਸਾਖੀ ਤਮਸਃ ਸਾਖੀ ॥

ਨਰਸਿੰਘਤਾਪਨੀਉਪਨਿਖਦ

ਯਹ ਆਤਮਾ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਸਾਖੀ ਹੈ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ ਕਾ ਸਾਖੀ ਹੈ ਵਾਚਾ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਕਾ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਭੀ ਸਾਖੀ ਹੈ ਤਥਾ ਮਨ ਕਾ ਬੁਧੀ ਕਾ ਪ੍ਰਾਣੋਂ ਕਾ (ਤਮ) ਅਗਜ਼ਾਨ ਕਾ ਵਾ ਅੰਧੇਰੇ ਕਾ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਯਹ ਸਰਬਕਾ ਸਾਖੀ ਹੈ ਜਬ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਰੂਪ ਸਾਖੀ ਆਤਮਾ ਦ੍ਰਿਸਜ ਤਥਾ ਸਾਖਜ ਸੇ ਬਿਭਿਚਾਰ ਨਹੀ ਕਿੰਤੂ ਦ੍ਰਿਸਜ ਸਾਖਜ ਕਾ ਹੀ ਸਰਬਤ੍ਰ ਬਿਭਿਚਾਰ ਹੈ ਤਾਤੇ ਤੁਰੀ ਵਸਤੂ ਹੀ ਸਤਹੈ ਤੁਰੀ ਨਾਮ ਚੇਤਨ ਕਾ ਹੈ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈ ਯਹ ਵਾਰਤਾ ਸਿਧ ਹੂਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਵਿਖਮ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਆਤਮ ਗਜਾਨੀ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਤ ਰੂਪ ਵਿਦਜਾ ਕਾ ਕਾਰਣ ਉਪਦੇਸ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ (ਗਾਵੈਕੋ) ਅਦਤੀ ਸਤ ਕੇ ਜਾਨਨੇਕੀ ਇਛਾਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤਿ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸੱਤਕੇ

ਵਿਚਾਰ ਕੋਂ ਕੌਨ ਗਾਵੈ ਹੈ। ਉਤ੍ਰ (ਸਾਜਿਕਰੇ ਤਨੁਖੇਹ) ਖੇਹ ਕੇ ਆਗੇ ਜਾਨੇ ਕਾ ਅਧਯਾਹਾਰ ਕਰ ਲੇਨਾ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਈਸ੍ਵਰ ਪਹਲੇ ਜਗਤ ਰਚਨਾਂ ਕੀ ਇਛਾ ਕਰੇ ਹੈ ਔਰ ਅਪਨੀ ਇਛਾ ਸੇ ਪਾਂਚ ਭੂਤ ਰਚੇ ਹੈ ਤਿਨ ਸੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅੰਤਹਕਰਣ ਪ੍ਰਾਣ ਔਰ ਪੰਚੀਕਰਣ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਥੂਲ ਭੂਤੋਂ ਕੋਂ ਰਚੇ ਹੈ ਤਿਨ ਸੇ ਚਾਰ ਖਾਣੀ ਚੌਦਾ ਭਵਨੋ ਕੋਂ ਰਚੇ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਜ ਕਹੀਯੇ ਜਗਤ ਕੋਂ ਰਚਕੇ ਪੁਨਾ ਚਾਰਖਾਣੀ ਚੌਦਾ ਭਵਨ ਕਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੈ ਲਯ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕਾ ਜਲ ਮੈ ਲਯ ਜਲ ਕਾ ਅਗਨੀ ਮੈ ਲਯ ਅਗਨੀ ਕਾ ਪਵਨ ਮੈ ਲਯ ਪਵਨ ਕਾ ਆਕਾਸ ਮੈ ਲਯ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਸਥੂਲ ਭੂਤੋ ਕਾ ਸੂਖਮ ਭੂਤੋ ਮੈ ਲਯ ਸੂਖਮ ਭੂਤੋ ਕਾ ਈਸ੍ਵਰ ਇਛਾ ਮੈ ਲਯ ਇਛਾ ਕਾ ਮਾਯਾ ਮੈ ਲਯ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੇ ਤਨੁ ਖੇਹ ਕਹੀਯੇ ਤਨੋ ਕੋਂ ਸਾਜ ਕੇ ਸੋ ਈਸ੍ਵਰ ਤਿਨ ਕਾ ਲਯ ਕਰੇ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋਂ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਸੋ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਤ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਕੀ ਇਛਾ ਵਾਲ ਕੋਂ ਜੋ ਸਰਬ ਜਗਤ ਕੀ ਲੈਤਾ ਕਾ ਅਧਿਸ੍ਟਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ਗੁਰੂ ਅਧਕਾਰੀਓਂ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ ਹੈ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ (ਗਾਵੈਕੋ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਗਯਾਨ ਵਾਨ ਹੈ ਤਬ ਤੋ ਗਯਾਨ ਸੇ ਮੂਲਾ ਅਗਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੋਨੇ ਸੇ ਕੌਨ ਤਿਸ ਗਯਾਨੀ ਕੇ ਦੇਹ ਕੀ ਇਸਿਥਿਤੀ ਕੋਂ ਗਾਯਨ ਕਰਤਾ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੋਨੇ

ਸੇ ਕਾਰਯ ਕੀ ਇਸਿਥਤੀ ਕਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀ ਹੈ ਔਰ ਜੇਕਰ ਗਯਾਨ ਸੇ ਮੂਲਾ ਅਗਯਾਨ ਨਹੀ ਨਿਵਿਰਤਿ ਹੂਆ ਤਬ ਗਯਾਨ ਕੋਂ ਨਿਸਫਲ ਹੋਨੇ ਤੇ ਸੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਪੁਰਖ ਅਗਯਾਨੀ ਹੈ ਜੋ ਅਗਯਾਨੀ ਹੋਵੈ ਹੈ ਸੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਨਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ ॥

ਉਤ੍ਰ (ਫਿਰ ਦੇਹ ਜੀਅ ਲੈ) ਸੋ ਗਯਾਨੀ ਅਗਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੂਏ ਭੀ ਫਿਰ ਦੇਹ ਕੋਂ (ਲੈ) ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਤਥਾ ਤਿਸਕਾ ਕਾਰਯ ਜੋ ਦੇਹ ਹੈ ਤਿਸਤੇ ਜਨਯ ਹੈ ਤਾਤੇ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਔ ਦੇਹ ਸੇ ਭਿੰਨ ਕਾ ਗਯਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ ਯਾ ਤੇ ਗਯਾਨ ਸੇ ਫਿਰ ਪੀਛੇ ਭੀ ਲੇਸਾ ਵਿਦਯਾ ਸੇ ਗਯਾਨੀ ਕਾ ਦੇਹ ਰਹੇ ਹੈ ਦਗਧ ਅਵਿਦਯਾ ਕਾ ਨਾਮ ਲੇਸਾ ਅਵਿਦਯਾ ਹੈ ॥ ਸ਼੍ਰੁਤੀ ਭੀ ਇਸ ਅਰਥ ਕੋਂ ਬੋਧਨ ਕਰੇ ਹੈ ॥

ਤਥਾਹੀ— ਤਸਯਤਾਵਦੇਵਚਿਰੰਯਾਵਨ੍ਰ ਵਿਮੋਖਯੇਅਥਸੰਪਤਸਯੇ

ਛੰਦੋਗਯ ਉਪਨਿਖਦ ਅਧਯਾਯ ੬ ਖੰਡ ੧੪ ਸ਼੍ਰੁਤੀ ੨ ॥

ਅਰਥ ਯਹ ਹੈ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਤਾ ਕੋਂ ਤਵ ਪੈਰਯੰਤ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤੀ ਮੈ ਚਿਰ ਕਾਲ ਹੈ ਜਬ ਤਕ (ਨਵਿਮੋਖਯੇ) ਸਰੀਰ ਕੋਂ ਨਹੀ ਤਯਾਗਿਆ (ਅਥ) ਸਰੀਰ ਤਯਾਗ ਸੇ ਅਨੰਤਰ (ਸੰਪਤਸਯੇ) ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸੇ ਯਹ ਬਾਤ ਨਿਸਚੈ ਹੋਈ ਕਿ ਗਯਾਨ ਸੇ ਪੀਛੇ ਭੀ ਗਯਾਨੀ ਕਾ ਸਰੀਰ ਰਹੇ ਹੈ ਸੋ

ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਕੋਂ ਕਰੇ ਹੈ ਯਥਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਖਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਕੇ ਹ੍ਰਿਦੈ ਮੈ ਗ੍ਯਾਨ ਉਤਪੰਨ ਕਰੇਹੈ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ (ਗਾਵੈਕੋ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਤਿਸ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੋਂ ਸਭ ਸੇ ਜੁਦਾ ਜਾਨ ਕਰ ਯਹ ਗ੍ਯਾਨੀ ਹੈ ਐਸੇ ਕੌਨ ਗਾਵੈ ਹੈ ॥ ਉਤ੍ਰ (ਜਾਪੈ ਦਿਸੈ ਦੂਰਿ) ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ ਮਲਨ ਚਿਤ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੋਂ ਇਤਿਰ ਜਨੋ ਸੇ ਭਿੰਨ ਕਰਕੇ ਨਹੀਜਾਨੇ ਹੈਂ ਨਿਸ ਕਾਮ ਧਰਮ ਸੇ ਸੁਧਚਿਤ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਤਿਨਕੋਂ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕੀ ਦੈਈ ਦਿਬ੍ਯ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟੀ ਰੂਪ ਸਕਤੀ ਬਿਸੇਖ ਤਿਸਸੇ ਜਾਨ ਲੇਵੇ ਹੈ ਯਾਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਇਛਾ ਵਾਲਿਓਂ ਕੋਂ ਸੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਜਾਪੈਕਹੀਏ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਹੈਂ ਔ ਮਲਨ ਚਿਤ ਵਾਲੇ ਜੀਵੋਂ ਕੋ ਸੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤਾ ਭੀ ਤਿਸਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੋ ਨਾ ਜਾਨਨੇ ਸੇ ਦਿਸੈ ਦੂਰਿ ਕਹੀਏ ਹਜਾਰੋਂ ਕੋਸੋਂ ਕੇ ਫਰਕ ਸੇ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਵੇ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤੀ ਸੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੋਂ ਸਭ ਸੇ ਜੁਦਾ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨ ਕਥਨ ਕਰੇ ਹੈ ਤਥਾ ਸ਼ਰੁਤੀ ਮੈ ਭੀ ਆਤਮਾ ਕੇ ਵਕਤਾ ਕੋਂ ਤਥਾ ਤਿਸ ਵਕਤਾ ਕੇ ਲਭਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋਂ ਤਥਾ ਆਤਮਾ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋਂ ਅਸਚਰਯ ਰੂਪ ਕਹਾ ਹੈ ॥

ਤਥਾਹੀ–ਆਸ੍ਚਰਯੋ ਵਕਤਾ ਕੁਸਲੋ ਅਸ੍ਯ ਲਬਧਾ ਅਸ੍ਚਰਯੋ ਗ੍ਯਾਤਾ ਕੁਸਲਾਨੁਸ਼ਿਸ੍ਟਃ

ਕਠਵਲੀ ਉਪਨਿਖਿਦ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨

ਅਰਥ ਯਹ ਹੈ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਕਾ ਵਕਤਾ ਆਸਚਰਯ ਰੂਪ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਵਕਤਾ ਕੇ (ਲਬਧਾ) ਖੋਜਨੇ ਵਾਲਾ ਭੀ (ਕੁਸਲ) ਅਤਯੰਤ ਚਤੁਰ ਹੋਤਾ ਹੈ ਔਰ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲਾ ਭੀ ਕਿਸੀ ਚਤੁਰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ (ਅਨੁਸਿਸ੍ਟ) ਸਿਖਿਯਤ ਭਾਵ ਸਿਖ੍ਯਾ ਵਾਲਾ ਆਸਚਰਯ ਰੂਪ ਹੈ॥ ਪੂਰਬ ਯਹ ਕਹਾ ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਨ ਵਕਤਾ ਕੋਂ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤਯੰਤ ਚਤੁਰ ਕਹ੍ਯਾ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ (ਗਾਵੈਕੋ) ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮੈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਲਿਖੇ ਹੈਂ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮਵਿਤ ਦੂਸਰੇ ਬ੍ਰਹਮਵਿਤ ਵਰ ਤੀਸਰੇ ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ ਵਰਿਸ੍ਟ ਚੌਥੇ ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ ਵਰੀਯਾਨ ਲਿਖੇ ਹੈਂ ਤਿਨੋ ਮੈ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਕੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਕੌਨ ਗਾਵੈਹੈ। ਉਤ੍ਰ (ਵੇਖੈਹਾਦਰਾਹਦੂਰਿ) ਚਾਰੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀਓਂ ਮੈ ਤੀਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸਮਾਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹੋਵੇ ਹੈਂ ਪਹਲਾ ਬ੍ਰਹਮਵਿਤ ਸਮਾਧੀ ਸੇ ਰਹਿਤ ਹੈ ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਂ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈ ਹਦੂਰ ਨਾਮ ਬਡੇ ਕਾ ਹੈ ਔਰ ਹਾਦਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਖ੍ਯਕਾ ਹੈ ਯਾਤੇ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਵਿਤ ਸਰਬ ਸੇ ਹਦੂਰ ਕਹੀਯੇ ਬਡੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੋਂ ਹਾਦਰ ਕਹੀਯੇ ਪ੍ਰਤਖ੍ਯਰੂਪ ਸੇ ਆਪਣਾ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜੋ ਦੇਖਤਾ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਕੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਸਨੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਸਰਵਣ ਕਰੇ ਹੈਂ ਔਰ ਬ੍ਰਹਮ ਮੇ ਹੈ ਨਿਸਚਾ ਜਿਸਕੀ ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀਓ ਕੋਂ ਉਪਦੇਸ

ਕਰ ਸਕਤਾ ਹੈ ਔਰ ਨਹੀ ਕਰ ਸਕਤਾਹੈ ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ॥ ਹੇ ਗੁਰੋ ਕਿਤਨੇਕੁ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਹੈਂ ਔਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕਥਨ ਕਿਤਨੇਕੁ ਹੈਂ ॥ ਉਤ੍ਰ (ਕਥਨਾ ਕਥੀ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ) ਕਥੀਨਾਮ ਕਥਣ ਕਰਣੇ ਵਾਲੇ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹੈਂ ਤਿਨੋ ਕੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀ ਆਵੈ ਹੈ ਔਰ ਕਥਨਾ ਕਹੀਏ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਪ੍ਰਤੀ ਯੁਕਤੀਓਂ ਸੇ ਕਥਨ ਰੂਪ ਉਪਦੇਸ ਹੈ ਸੋ ਗਿਨਤੀ ਰਹਿਤ ਹੈ ॥ ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਆਵਣੇ ਮੈ ਕਾਰਣ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਕਥਿ ਕਥਿ ਕਥੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ) ਈਹਾਂ ਪਹਲਾ ਕਥਿਪਦ ਕਹਨੇ ਯੋਗਜ ਵਸਤੂ ਪਰ ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਕਥਿਪਦੁ ਕਥਨ ਪਰ ਹੈ ਕਥੀਪਦ ਕਹਨੇ ਵਾਲਜੋਂ ਕੋਂ ਕਹੇ ਹੈ ਕੋਟੀ ਆਦਿਕ ਤੀਨੋ ਪਦ ਏਕ ਏਕ ਕੇ ਸਾਥ ਜੋੜ ਲੈਨੇ ਕ੍ਰੋੜਸੰਖਿ ਆ ਕੇ ਬੋਧਕ ਕੋਟਿ ਪਦ ਈਹਾਂ ਅਨਗਿਨਤ ਪਰ ਜਾਨ ਲੇਨੇ ਔਰ ਅਨਗਿਨਤਤਾ ਕਹਿਨੇ ਯੋਗਜ ਅਦੁਤੀ ਸਤ ਵਸਤੂ ਮੇ "ਮਹਿਮਾਨਜਾਨੇਵੇਦ" ਇਤਜਾਦੀਵਚਨੋਸੇਕਿਸੀਵਚਨ ਕਾ ਸਕਤੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸੇ ਵਿਖਜੇ ਨਾ ਹੋਨਾ ਰੂਪ ਜਾਨ ਲੇਨੀ ਔਰ ਕਥਨਮੈ ਕਿਸੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਨੇ ਕਾਹੂ ਰੀਤੀਸੇ ਕਿਸੇਨੇ ਕਿਸੀ ਰੀਤੀ ਸੇ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤਾਦੀ ਦੇਕਰ ਕਹਨਾਰੂਪ ਜਾਨਲੇਨੀ ਕਹਨੇ ਵਾਲਜੋਂ ਗਜਾਨਵਾਨੋ ਮੈ ਭੂਤ ਭਵਿਖਜਤ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲੋ ਮੈ ਹੋਨੇ ਸੇ ਅਗਿਣਤਤਾ ਜਾਨਨੀ ਯੋਗਜ ਹੈ ਭਾਵ ਕਥਿਪਦ ਸੇ ਕਥਨੇ ਯੋਗਜ ਵਸਤੂ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਂ ਕੋਟੀ ਨਾਮ ਅਗਣਤਤਾ ਹੈ ਔਰ ਕਥਨਾਮ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਕਥਨ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮ

ਵੇਤਜੋਂ ਕੇ ਕਥਨੇ ਕੋਂ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਅਗਿਣਤਤਾ ਹੈ ਔਰ ਕਥੀ ਨਾਮ ਕਥਨ ਕਰਣ ਵਾਲਿਓਂ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਜੋਂ ਕੋਂ ਤੀਨੋ ਕਾਲੋ ਮੈ ਹੋਨੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਜੋਂ ਕੋਂ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਅਗਣਤਤਾ ਹੈ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ॥ ਹੇ ਗੁਰੋ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਕੇ ਬੀਚ ਸੇ ਉਪਦੇਸ ਦੇਨੇ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਅਧਿਕਾਰੀਯੋ ਕੋਂ ਅਨ-ਗਿਣਤਤਾ ਤਥਾ ਕਥਨ ਕਰਣੇ ਯੋਗਜ ਬ੍ਰਹਮ ਵਸਤੂ ਤਿਸ ਕਾ ਕੈਸੇ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਦੋ ਤੁਕੋਂ ਸੇ ਉਤ੍ਰ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਦੇਦਾਦੇਲੈਦੇਥਕਪਾਹਿ) ਦੇਦਾ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ ਕੇ ਦੇਨੇ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਤਿਨੋ ਅਧਿਕਾਰੀਓ ਕੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਦੇਹ ਨਾਮ ਤਬ ਦੇਵੇ ਹੈ ਜਬ ਲੈਦੇ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ ਕੇ ਲੈਣੇ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਰਣਮੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ ਕੈ ਕਹਣ ਹੇ ਭਗਵਨ ਹਮ ਚੌਰਾਸੀ ਚਕ੍ਰ ਮੈ ਫਿਰਦੇ ਹੂਏ ਥਕ ਪਾਹਿ ਨਾਮ ਥਕ ਪੜੇ ਹੈਂ ਅਬ ਕ੍ਰਿਪਾਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ ਤਿਨੋ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਕੋਂ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ ਹੈ ਔਰ ਕੋਂ ਨਹੀ ਕਰੇ ਹੈ (ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਹੀਖਾਹਿ) ਪੁਨਾ ਜੋ ਅਧਿ-ਕਾਰੀ ਪੁਰਖ ਜੁਗਾ ਨਾਮੁ ਚਾਰ ਵਰਨੋ ਮੇ ਹੈਂ ਪੁਨਾ ਜੁਗੰਤਰਿ ਨਾਮ ਚਾਰ ਆਸਰਮੋਂ ਮੈ ਰਹ ਕਰ ਸਬਦ ਸਪਰਸਾਦਿਕ ।ਵਖਜੋਂ ਕੋਂ ਵੇਦ ਮੈ ਅਤੀਗ੍ਰਾਹਿ ਨਾਮ ਸੇ ਕਹਜਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਜਲ ਕਾ ਜੀਵ ਸਾਬਤ ਮਨੁਖ ਕੋਂ ਖਾਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਹ ਹੈ ਸਬਦਾਦਿਕ ਵਿਖਜੇ ਤਿਸਤੇ ਭੀ ਬਲੀ ਹੋਣੇ ਤੇ

ਅਤੀ ਗ੍ਰਾਹ ਰੂਪ ਸੇ ਵੇਦ ਮੈ ਕਹੇ ਹੈਂ ਸੋ ਜੀਵੋਂ ਕੋਂ ਅਤਯੰਤ ਕਲੇਸ ਦੇਨੇ ਵਾਲੇ ਸਬਦ ਸਪਰਸਾਦੀ ਵਿਖਯੋਂ ਕੋਂ ਜੋ ਅਧਿ-ਕਾਰੀ ਸਮਦਮਾਦੀ ਸਾਧਨੋਂ ਸੇ ਖਾਹ ਨਾਮ ਦੂਰ ਕਰੇ ਹੈ ਤਿਨੋ ਕੋਂ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈ ਔਰ ਅਨ ਅਧਿ-ਕਾਰੀ ਜਨੋ ਕੋਂ ਉਪਦੇਸ ਨਹੀ ਕਰੇ ਹੈਂ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ। ਹੇ ਗੁਰੋ ਯਹ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਕਾ ਸੰਵਾਦ ਰੂਪ ਭਾਵ ਪ੍ਰਸ੍ਨ ਉਤ੍ਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਯਾ ਰੂਪ ਮਾਰਗ ਪਰੰਪਰਾ ਸੇ ਚਲਾ ਆਵੈ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਪਦੇਸ ਦੇਕੇ ਚਲਾਵਣੇ ਵਾਲਾ ਕੌਨ ਹੈ ॥ ਉਤ੍ਰ (ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਰਾਹੁ) ਹੁਕਮੀ ਕਹੀਏ ਵੇਦਾਦੀ ਹੁਕਮ ਵਾਲੇ ਈਸ੍ਵਰ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਕੋਂ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਾਯਾ ਔ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਨਾਰਦਾਦਿਕੋ ਕੋਂ ਪੜ੍ਹਾਯਾਂ ਨਾਰਦ ਨੇ ਬਯਾਸਾਦਿਕੋ ਕੋਂ ਪੜ੍ਹਾਯਾ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਈਸ੍ਵਰ ਨੇ ਹੁਕਮਿ ਨਾਮ ਅਪਨੀ ਵੇਦਾਦੀ ਆਗਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਕੇ ਉਪਦੇਸ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਚਲਾਯਾ ਹੈ ॥ ਸੋ ਆਗੈ ਜਿਸ ਰੀਤੀ ਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀਓ ਕੇ ਚਿਤ ਮੈ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਕਾਸਤਾ ਹੈ ਸੋ ਰੀਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਨਾਨਕ ਵਿਗਸੈ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ੩) ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਅਦੁਤੀ ਸਤ ਰੂਪ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀਓ ਕੇ ਚਿਤ ਮੈ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਸੇ ਅਪ-ਰੋਖਯ ਹੋਇ ਕੇ ਪਰਕਾਸੇ ਹੈ ੩ ॥

ਅਬ ਗੁਰੋਂ ਕੋ ਈਸ੍ਵਰ ਵਤ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਯਾ ਰੂਪ ਮਾਰਗ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਦੇਕੇ ਚਲਾਵਣਾ ਕਹਤੇ ਹੂਯੇ ਪੁਨਾ ਹੁਕਮੀ

ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਬੋਧਕ ਨਾਮ ਯਾਦ ਕਰਾਵੇ ਹੈਂ **ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੁ ਨਾਇ ਭਾਖਿਆ ਭਾਉ ਅਪਾਰੁ** ਜੋ ਤੀਨੋ ਕਾਲੋ ਮੈ ਨਾਸ ਤੇ ਰਹਿਤ ਹੈ ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਕਹੀਏ ਸਭ ਸੇ ਬਡਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾ ਯਹ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਤਿਸ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ ਬੋਧਕ ਸਚ ਨਾਇ ਕਹੀਯੇ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦਾਦਿ ਨਾਮ ਹੈ ਪੁਨਾ ਕੈਸਾ ਵਹੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਭਾਖਿਆ ਨਾਮ ਈਸ੍ਵਰ ਨੇ ਵੇਦ ਮੈ ਕਹਜਾ ਹੈ ਔ ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ (ਭਾਉ) ਨਾਮ ਗਜਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇਸ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਕੈ ਭੇਦ ਰੂਪ ਪਾਰ ਸੇ ਰਹਿਤ ਹੈ (ਅਪਾਰ) ਨਾਮ ਬਜੰਤ ਹੈ ਐਸਾ ਹੁਕਮੀ । ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵੇਦ ਕੇ ਤਾਤਪਰਯ ਕੋਂ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲੇ ਗੁਰੋਂ ਨੇ ਕਹਜਾ ਹੈ ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ—ਹੇ ਗੁਰੋ ਪੂਰਬਉਕਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ ਬੋਧਕ ਈਸ੍ਵਰ ਔ ਗੁਰੂ ਬਚਨੋਂ ਕੇ ਤਾਤਪਰਯ ਕੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੈਸੇ ਜਾਣੇ ਹੈ ॥ ਉਤ੍ਰ

ਆਖਹਿ ਮੰਗਹਿ ਦੇਹਿ ਦੇਹਿ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ

ਜਬ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੈ ਗੁਰੋਂ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇਖੇ ਤਬ ਗੁਰੋਂ ਕੋ ਯਹ ਬਚਨ ਆਖੇ ਹੇ ਭਗਵਨ ਮੈ ਆਪ ਸੇ ਕੁਛ ਪੂਛਜਾ ਚਾਹੂੰ ਹੂੰ ਜਬ ਉਪਦੇਸ ਕੇ (ਦਾਤਾਰ) ਦਾਤਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਪੂਛਨੇ ਕੀ ਆਗਜਾ ਦੇਵੇ ਤਬ ਯਹ ਪੂਛੇ (ਦੇਹਿ ਦੇਹਿ) ਸਥੂਲ ਦੇਹਿ ਸੇ ਔਰ ਸੂਖਜਮ ਕਾਰਣ ਤ੍ਰਿਤੇ ਦੇਹੋਂ ਸੇ ਭਿੰਨ ਭਾਵ ਪੰਚ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਭਿੰਨ ਆਤਮਾ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੋ ਮੰਗੇ ਤਬ (ਦਾਤਿ ਕਰੇ) ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਕੀ ਦਾਤ ਕਰ ਦੇਵੇ ਹੈ॥

ਫੇਰਿਕਿਅਗੈਰਖੀਐਜਿਤੁਦਿਸੈਦਰਬਾਰੁ॥ ਮੁਹੌਕਿਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐਜਿਤੁ ਸੁਣਿਧਰੇਪਿਆਰੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾਸਚੁਨਾਉਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਕਰਮੀਆਵੈਕਪੜਾਨਦਰੀਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕਏਵੈਜਾਣੀਐਸਭੁਆਪੇ ਸਚਿਆਰੁ॥੪॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ—ਹੇ ਗੁਰੋ ਜਬ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਖਟ ਲਿੰਗੋਂ ਸੇ ਵੇਦਕੇ ਤਾਤਪਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਕੋ ਅਦ੍ਵਤੀ ਸਤ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਸੇ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ ਨਿਸਚੈ ਕੀਆ (ਫੇਰ ਕਿ ਅਗੈ ਰਖੀਐ) ਫੇਰ ਤਿਸਤੇ ਆਗੈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਂ ਕਰਣੇ ਯੋਗਜ ਸਾਧਨ ਵੇਦਸਾਸਤ੍ਰ ਮੈ ਕੌਣ ਸੇ ਰਖੇ ਹੈਂ॥ ਉਤ੍ਰ ॥ਹੇ ਸਿਖਜ ਤਾਤਪਰਯ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਰੂਪ ਸ੍ਰਵਣ ਸੇ ਅਗੈ ਕਹੀਯੇ ਤਿਸਤੇ ਅਨੰਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਂ ਵੇਦਾਦਿਕੋਂ ਨੇ ਮਨਨ ਨਿਧਿਜਾਸਨ ਸਾਧਨ ਕਰਣੇ ਵਾਸਤੇ ਰਖੇ ਹੈਂ (ਜਿਤੁ ਦਿਸੈ ਦਰਬਾਰੁ) ਜਿਨ ਸ੍ਰਵਣਾਦੀ ਸਾਧਨੋਂ ਸੇ ਮੁਕਤੀ ਕੇ ਦਰਵਾਜੇ ਗਜਾਨ ਸੇ ਆਤਮਾ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤੇ (ਦਿਸੈ) ਕਹੀਯੇ ਅਪਰੋਖਜ ਹੋਵੈ ਹੈ ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ—(ਮੁਹੌਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ) ਹੇ ਗੁਰੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੋਂ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾਕਰ ਆਪਣੇ ਮੁਖ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਕਿਆ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਹੈ ਭਾਵ ਯਹਹੈ ਕਿਆ ਕਰਮ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪੂਛੈ ਹੈ ਵਾ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਵਾ ਗਜਾਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪੂਛੈਹੈ॥ ਉਤਰ—

(ਜਿਤੁ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ) ਜਿਸ ਵਾਕਯਕੋਂ ਸੁਣਿਕੇ ਗੁਰੂ ਸਿਖ੍ਯਮੈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋਂ ਧਾਰਣ ਕਰੇ ਹੈ ਸੋ ਵਾਕਯ ਗੁਰੋਂ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਸਿਖ੍ਯ ਬੋਲੇ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਅਪਨੇ ਚਿਤ ਮੈ ਯਹ ਵਿਚਾਰੇ ਹੈ ਮੇਰੇ ਕੋਂ ਤੋ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਇਛਾ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਸ੍ਵਰਗਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਕਾਰਣ ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਹੈਂ ਤਿਨਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਿਆ ਪੂਛਨਾ ਹੈ ਸੋ ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਮੁਕਤੀ ਕਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਭੋਗੋਂ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈਂ ਸੋ ਤੁਛ ਹੈ ਕੇਵਲ ਸਕਾਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਕਾ ਸਾਧਨ ਨਾ ਹੋਨੇ ਤੇ ਸੋ ਭੀ ਪੂਛਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਨਿਸਕਾਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸੇ ਉਪਜਿਆ ਗ੍ਯਾਨ ਮੁਕਤੀ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਸੋ ਮੁਕਤੀ ਕਾ ਸਾਧਨ ਗ੍ਯਾਨ ਤੌ ਹੋਵੇ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਪਦਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ ਪੀਛੇ ਵਾਕ੍ਯਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ ਹੈ ਤਾਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਂ ਪ੍ਰਥਮ ਯਹ ਪੂਛਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਹੇ ਗੁਰੋ ਈਸ੍ਵਰ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੈਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਭਗਤੀ ਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ ਹੈ ਔਰ ਮੇਰਾ ਜੀਵ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੈਸਾ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਨਾ ਹੈ। ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੋਂ ਪਾਸ ਜਾਕਰ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਹੈ ਜਿਸ ਬਚਨ ਕੋਂ ਸੁਣਕੇ ਸਿਖ੍ਯਕੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਨਕੇ ਗੁਰੂ ਤਿਸਮੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਹੈਂ ਵਾ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਇਤਨਾ ਹੀ ਪੂਛਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਹੇ ਗੁਰੋ ਮੇਰੇ ਕੋ ਤੀਨੋਂ ਤਾਪ ਸੂਰਜ ਕੇ ਸਮਾਨ ਦਾਹਿਕ ਰਹੇ ਹੈਂ ਇਨ ਸੇ ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਮੇਰਾ ਤਰਨਾ ਹੋਵੇ ਗੁਰੋਂ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਸਿਖ੍ਯ ਪ੍ਰਥਮ ਯਹ ਬਚਨ ਬੋਲੇ

ਹੈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੀ ਐਸੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸੁਨਕੇ ਤਿਸਕੋਂ ਗੁਰੂ ਕਹੇ ਹੈਂ ਸ੍ਰੇਸ੍ਟ ਹੈ ਸ੍ਰੇਸ੍ਟ ਹੈ ਐਸੇ ਕਹਤੇ ਹੂਏ ਉਪਦੇਸ ਕਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਤਿਸਮੈ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇ ਹੈਂ ਅਥਵਾ ਇਸ ਸਾਰੀ ਤੁਕ ਕਾ ਯਹ ਅਰਥ ਹੈ ਮੁਹੌਂ ਨਾਮ ਮੁਖਿ ਸੇ ਗੁਰੂ ਕਿਆ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਭਾਵ ਕਿਆ ਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬੋਧਕ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਵਾ ਨਿਰਗੁਣ ਕੇ ਬੋਧਕ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਯਹ ਸਿਖ੍ਯ ਕਾ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਸੁਨ ਗੁਰੂ ਉਤ੍ਰ ਕਹੇ ਹੈਂ (ਜਿਤੁ) ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ ਯਹ ਪੁਰਖ ਸਗੁਣ ਕੇ ਉਪਦੇਸ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਐਸੇ ਆਪਨੇ ਚਿਤ ਮੈ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਯਥਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ ਹੈਂ ਜਿਸ ਉਪਦੇਸ ਕੋਂ ਸੁਣਕੇ ਤਿਸਕਾ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰਣੇ ਵਾਸਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਿਸ ਮੈ ਪ੍ਯਾਰ ਧਾਰਣ ਕਰੇ ਹੈ ਅਥਵਾ ਇਸ ਤੁਕ ਕਾ ਯਹ ਅਰਥ ਹੈ (ਮੁਹੌ ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ ਜਿਤੁ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ) ਜਬ ਸਿਖ੍ਯ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਖਾਦੀ ਦ੍ਵੰਦੋਂ ਸੇ ਅਤਯੰਤ ਸੰਤਪਤ ਹੋਇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਰਣ ਆਵੇ ਹੈ ਤਬ ਗੁਰੂ ਤਿਸਕੇ ਵਾਕ੍ਯ ਸੇ ਤਿਸਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਜਾਣ ਕੇ ਮੁਖਸੇ ਐਸੇ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਹੈ ਜਿਸਕੋਂ ਸੁਣਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਪਨੇ ਕਲ੍ਯਾਣ ਕਾਰਕ ਬਚਨੋਂ ਕੋਂ ਜਾਣ ਕੇ ਅਤਯੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋਂ ਧਾਰਣ ਕਰੇ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਸ ਵਸਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਇਛਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੋਂ ਕੀ ਸਰਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਲਈ ਹੈ ਤਿਸ ਵਸਤੂ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੂ ਬਚਨ ਗੁਰੋਂ ਕੋਂ ਬੋਲਣਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਇਸ ਅਰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨ ਸ੍ਰੁਤੀ ਮੈ ਭੀ ਕਰਾ ਹੈ ॥ ਤਥਾਹੀ-ਪਰੀਖ੍ਯ ਲੋ

ਕਾਨਕਰਮਚਿਤਾਨਬ੍ਰਹਮਣੋਨਿਰਵੇਦਮਾਯਾ ਨ੍ਹਾਸਤਯਕ੍ਰਿਤਃ ਕ੍ਰਿਤੇਨ। ਤਦ੍ਵਿਗਯਾਨਾਰਥੰ ਸਗੁਰੁਮੇਵਾਭਿਗਛੇਤਸਮਿਤਪਾਣੀਃਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯੰ ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ੍ਰਮ ੧੨ ਸ੍ਰੁਤੀ ਮੁੰਡਕ ਉਪਨਿਖਦ ਖੰਡ

ਅਰਥ -ਬ੍ਰਹਮ ਭਵਿਤੂ ਮਿਛਤੀਤਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣਃਜੋ ਬ੍ਰਹਮਹੋਣੇ ਕੀ ਇਛਾ ਵਾਲਾ ਹੈਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਤਾਂਤੇ(ਬ੍ਰਾਹਮਣਃ)ਗਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਸੁਰਗਾਦੀ ਲੋਕੋਂ ਕੋਂ (ਪਰੀਖਯ) ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਭਾਵ ਜੋ ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਜੰਨਯ ਵਸਤੂ ਹੋਵੇ ਹੈ ਸੋ ਵਿਨਾਸੀ ਹੋਵ ਹੈ ਐਸੇ ਨਿਸਚੈ ਕਰਕੇ(ਨਿਰ ਵੇਦ)ਵੈਰਾਗਯ ਕੋਂ(ਆਯਾਤ)ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ ਕੇ ਯਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਸੰਸਾਰ ਮੈ (ਕ੍ਰਿਤੇਨ) ਕਰਮ ਕਰਕੇ (ਅਕ੍ਰਿਤ) ਮੋਖਯ ਵਸਤੂ (ਨਾਸਤੀ) ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਤਿਸ ਅਖਯਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੇ ਗਯਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸੋ ਪੂਰਬਉਕਤ ਅਧਿ- ਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਂ ਨਿਸਚੈ ਕਰਕੇ (ਅਭਿਗਛੇਤ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ (ਸਮਿਤਪਾਣਿ) ਭੇਟਾ ਹਾਥ ਮੈ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾ ਹੁਆ । ਜਬ ਗੁਰੂ (ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ) ਪੂਰਣਵਿਦ੍ਵਾਨ ਔਰ(ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ੍ਰ) ਬ੍ਰਹਮ ਮੈ ਇਸਿਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋਵੇਂ ਤਬ ਤਿਨਕੀ ਸਰਣ ਕੋਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ॥ ੧੨ ॥ ਇਸ ਸ੍ਰੁਤੀ ਮੈ ਜੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ਸੁਖ ਸੇ ਵਿਰਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ੍ਰ ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੀ ਸਰਣਆਵੇ ਤਿਸਕੋਂ ਤੈਸਾਹੀ ਉਪਦੇਸ ਕਰਣੇ ਕਾ ਪਰਕਾਰ

ਲਿਖਾ ਹੈ॥ ਪ੍ਰਸ੍ਨ ॥ ਹੇ ਗੁਰੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਚਿਤ ਮੈ ਯਥਾ ਯੋਗਜ ਸਮਝ ਕੇ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸ੍ਨ ਕੀਏਥੇ ਤਿਨੋ ਕੋਂ ਸੁਨਕੇ ਗੁਰੋਂ ਨੇ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸ ਕੀਆ॥ ਉਤ੍ਰ ॥ ਹੇ ਪਜਾਰੇ ਤੈਨੇ ਜੋ ਪੂਛਿਆ ਥਾ ਭਜਨੇ ਯੋਗਜ ਈਸ੍ਵਰ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੈਸਾ ਹੈ ਔਰ ਮੇਰਾ ਭਜਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੈਸਾ ਹੈ ਔਰ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਤਾਪੋਂ ਸੇ ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਤਰੋਂ ਇਨ ਪ੍ਰਸ੍ਨੋਂ ਕਾ ਯਹ ਉਤ੍ਰ ਹੈ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ) ਯਹ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੋਂ ਮਨੁਖਜ ਜਨਮ ਮਿਲਜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਮੈ ਤੇਰੇ ਕੋਂ ਇਤਨੀ ਸਮਝ ਪੂਛਨੇ ਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਯਹੀ ਤੇਰਾ (ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ) ਕਹੀਯੇ ਮੁਕ੍ਤੀ ਹੋਣੇ ਕਾ ਸਮਾ ਹੈ ਇਸਤੇ ਪਰੇ ਔਰ ਜਨਮ ਮੁਕ੍ਤੀ ਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ "ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਬਹੁਰ ਨਹੀਂ ਪਾਵੈ ਕਛੂ ਉਪਾਉ ਮੁਕ੍ਤ ਕਾ ਕਰ ਰੇ" ॥ ਤਰਨੇ ਕਾ ਸਮਾ ਬਤਾਯ ਕਰ ਤਰਣੇ ਕਾ ਉਪਾਯ ਬਤਾਵੇ ਹੈਂ (ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ) ਤਾਪੋਂ ਸੇ ਤਰਣੇ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਸਿਖਜ ਜਿਸ ਈਸ੍ਵਰ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ ਬੋਧਕ ਸਚੁ ਨਾਉ ਕਹੀਯੇ ਸਤਜਾਦੀ ਨਾਮ ਹੈਂ ਤਿਸ ਈਸ੍ਵਰ ਕਾ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜੋ ਮਾਯਾ ਕਾ ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ ਅਦ੍ਵੈਨੰਦ ਹੈ ਤਿਸਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਪੁਨਾ ਆਪਨੇ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਜੋ ਮੈ ਹਾਂ ਸੋ ਬ੍ਰਿਤੀਓਂ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸਕ ਪ੍ਰਤਕਬੋਧ ਔ ਅਵਿਦਜਾਦਿਕੋਂ ਕਾ ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ ਹੂੰ ਹੇ ਸਿਖਜ ਇਸ ਰੀਤੀ ਸੇ ਜੀਵ ਈਸ੍ਵਰ ਕੇ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਧਿਸ੍ਥਾਨ ਰੂਪ ਵਡਿਆਈਆਂ ਕਾ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ

ਇਸ ਅਰਥ ਕੇ ਬੋਧਕ ਔਰ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਕਹੇ ਹੈਂ "ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣੁ" ਇਤਜਾਦੀ ਬਚਨੋਂ ਸੇ ਤੂ ਐਸੇ ਜਾਨ ਜੋ ਮੈਂ ਭੀ ਜੋਤਿ ਨਾਮ ਸੰਪੂਰਣ ਦੇਹ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸਨੇ ਵਾਲਾ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਹੂੰ ਔਰ ਜੋ ਮੇਰਾ ਮੂਲ ਨਾਮ ਅਧਿਸ੍ਟਾਨ ਨਿਰਉਪਾਧਿਕ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਸੋ ਸਤਚਿਤ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ ਯਾਤੇ ਮੈ ਭੀ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੂੰ ਔਰ ਗੁਰੂ ਵਾਕਜ "ਆਤਮ ਮਹਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਹਿ ਆਤਮ" ਇਤਜਾਦੀ ਗੁਰੂ ਬਚਨੋਂ ਸੇ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੂੰ ਐਸੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਕੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਚਾਰ ਕਰੁ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਸੇ ਕੇਵਲ ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਹੋਨੇ ਸੇ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੋਂ ਸੰਸਾਰ ਮੈ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਤਪਾਵਨੇ ਵਾਲੇ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਰੂਪ ਬੰਧਨ ਹੈਂ ਤਿਨ ਬੰਧਨੋਂ ਸੇ ਤੇਰਾ ਰਛਾ ਹੋਵੇਗਾ ਐਸੇ ਗਜਾਨ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਰੂਪ ਉਪਾਇ ਸੇ ਨਹੀਂ ਤਰੇਗਾ ਯਹ ਨਿਸਚੈ ਜਾਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਇਸ ਤੁਕ ਕੇ ਅਰਥ ਪਰ ਸ੍ਰੁਤੀ ਕਾ ਅਰਥ ਕਹੇ ਹੈਂ ਜਬ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਵਿਰਾਟ ਪੁਰਸ਼ ਕੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਾ ਔਰ ਪ੍ਰਾਣ ਚਖ੍ਯੂ ਆਦਿਕੋਂ ਕੇ ਅਧਿਸ੍ਟਾਤ੍ਰੀ ਦੇਵਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਤਬ ਦੇਵਤਾਓਂ ਨੇ ਕਹਾ ਹੇ ਭਗਵਨ ਹਮਾਰੇ ਅੰਨ ਪਾਨ ਕੇ ਯੋਗਜ ਛੋਟਾ ਸਾ ਸਥਾਨ ਬਤਾਵੋ ਕਾਹੇ ਤੇ ਵਿਰਾਟ ਸਰੀਰ ਕੇ ਯੋਗ ਅੰਨ ਪਾਨ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਬ ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਗਊ ਤਥਾ ਅਸ੍ਵ ਆਦਿਕ ਸਰੀਰ ਬਨਾ ਕਰ ਦੀਏ ਤਬ ਦੇਵਤਿਓਂ ਨੇ ਕਹਾ ਯਹ ਸਰੀਰ ਹਮਾਰੇ

ਯੋਗਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫੇਰ ਜਬ ਪੁਰਖ ਸਰੀਰ ਕੋਂ ਬਨਾ ਕਰ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਾ ਤਬ ਦੇਵਤਯੋਂ ਨੇ ਕਹਾ ਯਹ ਸਰੀਰ ਆਪਨੇ ਪੁੰਨਯੁਕ੍ਤ ਸੋਭਨ ਕਰਾ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇ ਇਸ ਮੈ ਮੋਖ੍ਯ ਸਾਧਨ ਕਾ ਸੇਵਨ ਕਰ ਮੁਕ੍ਤੀ ਹੋਵਾਂਗੇ ਫੇਰ ਪੁਰਖ ਸਰੀਰ ਮੈ ਇੰਦ੍ਰਿਓਂ ਕੇ ਦੇਵਤਾ ਯਥਾ ਸਥਾਨ ਮੈ ਪ੍ਰਵਿਸ੍ ਹੂਏ॥ ਇਸ ਤਾਤਪਰਯ ਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਮਨੁਖ੍ਯ ਸਰੀਰ ਕੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ ਕਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਹੇ ਪਯਾਰੇ ਯਹ ਮਨੁਖ੍ਯ ਸਰੀਰ ਮੁਕ੍ਤੀ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈ॥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਂ ਔਰ ਜੀਵਾਤਮਾ ਕਾ ਵਾਸਤਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੇ ਅਭਿੰਨ ਕਹਨੇ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੁਤੀ ਦਿਖਾਵੇ ਹੈਂ॥ **ਏਕੋਦੇਵਃ ਸਰਬਭੂਤੇਸੂਗੂਢਃ ਸਰਬਵ੍ਯਾਪੀ ਸਰਬਭੂਤਾਂ ਤਰਾਤਮਾ। ਕਰਮਾਧ੍ਯਖ੍ਯਃ ਸਰਬ ਭੂਤਾਧਿਵਾ ਸਹਸਾਖ੍ਯੀਚੇਤਾ ਕੇਵਲੋਨਿਰਗੁਣਸ੍ਚ੍ਰ੍ਰੁਤੀ੧੧** ਸ੍ਵੇਤਾਸ੍ਵਤਰ ਉਪਨਖਿਦਅਧ੍ਯਾਯ ੬ ਅਰਥ ਯਹ ਹੈ ਏਕ ਦੇਵ ਸਰਬ ਭੂਤੋਂ ਮੈ ਗੁਪਤ ਹੈ ਔਰ ਸਰਬ ਵ੍ਯਾਪਕ ਸਰਬ ਭੂਤੋਂ ਕਾ ਅੰਤਰਾਤਮਾ ਭਾਵ ਸਰਬ ਭੂਤੋਂ ਕੋਂ ਸਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਕੇ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਔਰ ਜਗਤ ਕੀ ਵਿਚਿਤ੍ਰਤਾ ਕੇ ਹੇਤੂ ਜੋ ਕਰਮ ਹੈਂ ਤਿਨਕਾ ਅਧਿਸ੍ਟਾਤਾ ਹੈ ਤਥਾ ਸਰਬ ਭੂਤੋਂ ਮੈ ਅਧਿਸ੍ਟਾਨ ਰੂਪ ਸੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਔਰ ਸਾਖ੍ਯਾਤ ਸਰਬ ਜੜ੍ਹ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਦ੍ਰਸ੍ਟਾ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ (ਕੇਵਲ) ਨਿਰ

ਉਪਾਧਿਕ (ਨਿਰਗੁਣ) ਸਤ੍ਵ ਗੁਣਾਦੀ ਵਰਜਤ ਹੈ ੧੧॥
ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ–ਹੇ ਗੁਰੋ ਗੀਤਾ ਮੈ ਸਸਿਧੀ ਨਾਮ ਸੇ ਕਰਮ ਸੇ ਹੀ ਜਨਕਾਦਿਕੋਂ ਕੀ ਮੁਕਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਯਾਤੇ ਕੇਵਲ ਗਯਾਨ ਸੇ ਆਪ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਕੈਸੇ ਕਹੀ॥ ਉਤ੍ਰ (ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ ਨਦਰੀ ਮਖੁ ਦੁਆਰੁ) ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ ਕਰਮੀ ਕਹੀਯੇ ਚਿਦਾ ਭਾਸਰੂਪ ਜੀਵ ਕਰਮੋਂ ਕੇ ਕਰਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪੂਰਬ ਸਰੀਰ ਛੋਡ ਕੇ ਤਿਸ ਜੀਵ ਕੋਂ (ਕਪੜਾ) ਨਾਮ ਬਸਤ੍ਰ ਤੁਲ ਦੂਸਰਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਬਸਤ੍ਰ ਮਿਲੇ ਹੈ ਬਿਦੇਹ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਹੈ ਭਾਵ ਸਕਾਮ ਕਰਮੋਂ ਸੇ ਸਕਾਮੀ ਪੁਰਖੋਂ ਕੋਂ ਸਰੀਰ ਮਿਲੈ ਹੈ ਤਿਸਤੇ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਤਪਾ-ਵਨੇ ਵਾਲੇ ਤੀਨੋਂ ਤਾਪ ਤਪਾਵੇਂ ਹੈਂ ਨਿਵਿਰਤ ਨਹੀ ਹੋਵੇ ਹੈਂ ਯਾਤੇ ਸਕਾਮੀ ਪੁਰਖ ਕੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ ਹੈ ਔਰ ਜੋ (ਮੋਖੁਦੁਆਰ) ਕਹੀਯੇ ਮੁਕਤੀ ਕੇ ਦਰਵਾਜੇ ਗਯਾਨ ਸੇ (ਨਦਰੀ) ਨਾਮ ਗਯਾਨ ਰੂਪ ਨਦਰ ਵਾਲੇ ਗਯਾਨੀ ਪੁਰਖ ਕੇ ਅਗਯਾਨ ਔਰ ਤੀਨੋਂ ਤਾਪਾਦੀ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ ਔਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇ ਹੈ ਯਾਤੇ ਜੋ ਗੀਤਾ ਮੈ ਸੰਸਿਧੀ ਨਾਮ ਸੇ ਕਰਮੋ ਤੇ ਜਨਕਾਦਿਕੋਂ ਕੀ ਮੁਕਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਸੋ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਸੰਸਿਧੀ ਨਾਮ ਸੇ ਨਿਸਕਾਮ ਕਰਮੋਂ ਸੇ ਅੰਤਹ ਕਰਣ ਕੀ ਸੁਧੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਯਾਨ ਕੋਂ ਮੁਕ੍ਤੀ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਗਯਾਨ ਮੈ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿ

ਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਓਂ ਕੋ ਸਰਬਦਾ ਅਦ੍ਵਤੀ ਦੇਖਨ ਕੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਕਰੇ ਹੈਂ (ਨਾਨਕ ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ ਸਭੁ ਆਪੇ ਸਚਿਆਰੁ ੪) ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹੇ ਹੈਂ ਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨੋ ਪੂਰਬ ਕਹੀ ਰੀਤੀ ਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੌਂ ਹੀ ਮੁਕ੍ਤੀ ਕਾ ਹੇਤੁ ਜਾਣਕੇ ਸਰਬਦਾ ਕਾਲ (ਏਵੈਂ ਜਾਣੀਐ) ਨਾਮ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਜਾਨਨਾ ਚਾਹੀਏ (ਸਭੁ ਆਪੇ ਸਚਿਆਰੁ) ਆਪ ਜੋ ਸਤ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਸੋ ਆਪ ਹੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੇ ਆਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੈਸੇ ਸੁਵਰਨ ਹੀ ਭੂਖਣੋਂ ਕੇ ਅਕਾਰ ਹੋਵੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਵਾਕ੍ਯ "ਸਭ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਸਭ ਗੋਬਿਦ ਹੈ-ਤਥਾ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ-ਇਹ ਜਗਤ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪ ਹੈ" ਇਤ੍ਯਾਦੀ ਤਿਸ ਅਰਥ ਕੋਂ ਔਰ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਕਹੇ ਹੈਂ ੪॥ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ--ਜੇਕਰ ਆਤਮਾ ਜਾਨਨੇ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਤਬ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੋਵੇ ਹੈ ਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤਥਾ ਏਕ ਦੇਸ ਮੈ ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ ਜਬ ਪਰਮਾਤਮਾ ਐਸਾ ਹੈ ਤਬ ਕਾਰਯ ਔਰ ਏਕ ਦੇਸੀ ਤਥਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇ ਰਹਿਤ ਜੜ ਹੋਵੇਗਾ॥ ਉਤ੍ਰ—ਥਾਪਿਆਨਜਾਇਕੀਤਾਨ ਹੋਇ॥ਆਪੇਆਪਿਨਿਰੰਜਨੁਸੋਇ॥ ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆਤਿਨਿਪਾਇਆਮਾਨੁ॥ਨਾਨਕਗਾਵੀ ਐਗੁਣੀਨਿਧਾਨੁ॥ ਗਾਵੀਐਸੁਣੀਐਮਨਿ ਰਖੀਐਭਾਉ॥ ਦੁਖਪਰਹਰਿਸੁਖਘਰਿਲੈ

ਜਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿਨਾਦੰਗੁਰਮੁਖਿਵੇਦੰਗੁਰਮੁਖਿਰਹਿਆਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰੁਈਸਰਗੁਰੁਗੋਰਖੁਬਰਮਾਗੁਰੁਪਾਰਬਤੀਮਾਈ ॥ ਜੇਹਉਜਾਣਾਆਖਾਨਾਹੀਕਹਣਾਕਥਨੁਨਜਾਈ ॥ ਗੁਰਾਇਕਦੇਹਿਬੁਝਾਈ ॥ ਸਭਨਾਜੀਆਕਾਇਕੁਦਾਤਾਸੋਮੈਵਿਸਰਿਨਜਾਈ ॥ ੫ ॥

(ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ)

ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰਬ ਬਜ੍ਯਾਪੀ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਘਟਾਦਿਕੋਂਵਤ ਸਰਬ ਵਸਤੂਓਂ ਸੇ ਨਿਆਰਾ ਕਰ ਕਿਸੀ ਏਕ ਦੇਸਮੈ ਸਥਾਪਨ ਨਹੀਂ ਕੀਆ ਜਾਵੇ ਹੈ ਔਰ ਨ ਕਿਸੀ ਕਾ (ਕੀਤਾ) ਕਾਰਯ ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈ ਕਾਹੇ ਤੇ ਪਰਿਛਿੰਨਜ ਵਸਤੂ ਕਾਰਯ ਹੋਵੇ ਹੈ ਜੈਸੇ ਘਟਾਦਿਕ ਹੈਂ ਸੋ ਕੁਲਾਲਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਕਰੇ ਹੋਏ ਹੈਂ ਸੋ ਸਭ ਵਸਤੂਓਂ ਸੇ ਅਲਗ ਕਰ ਕਿਸੀ ਦੇਸ ਕਾਲ ਮੈ ਸਥਾ-ਪਨ ਕਰੀਤੇ ਹੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਜ੍ਯਾਪਕ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਪ੍ਰਛਿੰਨ ਕਾਰਯ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਯਾਂਤੇ ਤਿਸਮੈ ਦੇਸ ਕਾਲ ਕਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪ੍ਰਸ੍ਨ—ਹੇ ਗੁਰੋ ਤਿਸ ਮੈ ਦੇਸ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਕਾ ਤੋ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਰੂਪ ਜੀਵ ਕੋਂ ਹੋਨੇ ਤੇ ਤਾਂਸੇ ਜੀਵ ਭਿੰਨ ਹੋਨੇ ਸੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਕਾ ਤੋ ਤਿਸਮੈ ਭੇਦ ਬਨੇ ਹੈ ਯਾਤੇ ਸੋ ਅਦੁਤੀ ਨਹੀਂ ਬਨੇ ਹੈ॥ ਉਤ੍ਰ (ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨ ਸੋਇ) ਆਪੇ ਕਹੀਯੇ